

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Załącznik do Uchwały Nr XIX/231/08
Rady Miejskiej w Koronowie
Nr z dnia 30 kwietnia 2008r.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011 Miasto i Gmina Koronowo

15.04.2008r.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Urząd Miejski w Koronowie

Ul. Pl. Zwycięstwa 1

86-010 Koronowo

Sporządzający:

Burmistrz Koronowa

Stanisław Gliszczyński

Autor opracowania:

Pracownia Projektowa

Halina Madejska

Ul. Gen. Kosińskiego 8a

Bydgoszcz

Halina Madejska
ul. Gen. Kosińskiego 8/a
85-331 Bydgoszcz
wpz. bud. nr 7210/13/32

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Spis treści:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna
3. Definicje podstawowych pojęć zawartych w programie
4. Historia Koronowa
5. Wykaz obiektów ruchomych wpisanych do rejestru i ewidencji zabytków
6. Wykaz zabytków ruchomych podlegających ochronie
7. Wykaz zabytków archeologicznych podlegających ochronie
8. Cele programu opieki nad zabytkami
9. Forma ochrony zabytków
10. Miejsce ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy Koronowo
11. Najważniejsze obiekty architektury i budownictwa gmin Koronowo
12. Zgodność Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego
 - 12.1. Założenia wynikające z Krajowego Programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 12.2. Założenia wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego
 - 12.3. Założenia wynikające ze Strategii Rozwoju Powiatu Bydgoskiego.
 - 12.4. Założenia wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.
13. Zgodność gminnego programu opieki nad zabytkami z aktami prawa miejscowego i dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta i gminy Koronowo
 - 13.1. Strategia rozwoju Miasta i Gminy Koronowo
 - 13.2. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Koronowo
 - 13.3. Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy Koronowo
 - 13.4. Studium Uwarunkowań Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Koronowo
 - 13.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- 13.6. Program Rewitalizacji
- 13.7. Program „Turystyka Szansą Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo”
- 14. Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego
- 15. Zasoby historyczne, archeologiczne i kulturowe
- 16. Analiza gminy Koronowo – mocne i słabe strony
- 17. Działania w zakresie opieki nad zabytkami
- 18. Zakończenie

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

1. Wstęp

Uroki Pomorza i Kujaw dostrzegały już najstarsze pokolenia Polaków. Tymi terenami, w tym Ziemią Koronowską, zachwycili się Cystersi.

Dzięki ich pracy powstawały osady i kościoły.

Do dziś z uwagi na walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz bliskość Zalewu Koronowskiego, jest to jedno z najczęściej odwiedzanych miejsc turystycznych województwa kujawsko – pomorskiego.

Równie atrakcyjne przyrodniczo są liczne jeziora tego regionu, między innymi pasmo jezior byszewskich. W ten krajobraz wpisane jest Sanktuarium Matki Boskiej Byshewskiej – cenny historycznie i kulturowo obiekt z okresu cysterskiego.

Na uwagę zasługują liczne zabytki Koronowa i okolic. Teren ten może dostarczać bogatego materiału historykom sztuki i archeologom, gdyż zachowało się tu wiele pamiątek. Jedną z najbardziej imponujących budowli w mieście jest Zespół Klasztorny z kolegiatą zbudowany przez Cystersów.

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń utożsamiany z archeologią, architekturą i sztuką. Z niego czerpać można informacje o życiu i działalności naszych przodków. Zachowywanie tego dorobku dla przyszłych pokoleń winno być naszym celem.

Kultura i tradycja krajeńska, malownicze położenie geograficzne oraz zabytki są produktem turystycznym, który ma ogromny wpływ na rozwój miasta jak i całego regionu. Stąd istnieje potrzeba zadbania o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków. Rewitalizacja tych obiektów daje szansę na ich uratowanie.

Zatem stworzenie umocowania ustawowego zmierzającego do inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu oraz upowszechnianie i promowanie dziedzictwa kulturowego będzie pomocne w wypełnianiu stawianych sobie przez Gminę celów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Koronowo na lata 2008 – 2011 jest dokumentem, który nakreśli kierunki współpracy samorządu gminnego, właścicieli obiektów zabytkowych i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Ponadto stworzy politykę administracyjną w zakresie działań na rzecz zachowania zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

i dziedzictwa kulturowego. Celem programu jest także budzenie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji oraz promocja dziedzictwa kulturowego regionu.

Jego rolą jest przyczynianie się do istotnej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego. Dlatego też określa się w nim konieczne działania organizacyjne, finansowe i realizacyjne.

Dla stworzenia tego dokumentu przeanalizowano opracowania strategiczne i planistyczne sporządzone dla województwa kujawsko – pomorskiego, Powiatu Bydgoskiego oraz miasta i gminy Koronowo. Posłużono się również zapisami strategii rozwoju społeczno – gospodarczego miasta i wynikającymi z nich uwarunkowaniami wewnętrznymi ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

Ważnym elementem składowym opracowania są również zapisy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Działania związane z opieką nad zabytkami oraz wykorzystaniem zasobów środowiska kulturowego stanowią jedną z najważniejszych polityk prorozwojowych miasta Koronowa i okolic.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

2. Podstawa Prawna

Program sporządzono na podstawie dokumentów:

- 1) Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 z dnia 17 września 2003r., poz. 1568, z późn. zm.),
- 2) Ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95),
- 3) Dokumentów programowych gminy:
 - Strategia rozwoju miasta i gminy Koronowo.
 - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo.
 - Plan rozwoju lokalnego.
 - Wieloletni plan inwestycyjny gminy Koronowo.
 - Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.
 - Program rewitalizacji.
 - Program „Turystyka szansą rozwoju miasta i gminy Koronowo.
- 4) Dokumentów źródłowych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Urzędu Miasta w Koronowie.
- 5) Gminnej Ewidencji Zabytków.
- 6) Dokumentacji fotograficznej.
- 7) Wizji w terenie.
- 8) Stron internetowych dotyczących miasta i gminy Koronowo.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

3. Definicje podstawowych pojęć zawartych w programie

(na podstawie : Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece na zabytkami)

Zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną artystyczną lub naukową.

Wyróżniamy zabytki:

a) *nieruchome*, w szczególności:

- o krajobrazy kulturowe,
- o układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane,
- o dzieła architektury i budownictwa,
- o dzieła budownictwa obronnego,
- o obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe,
- o cmentarze,
- o parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni,
- o miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

b) *ruchome*, w szczególności:

- o dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- o kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- o numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order,
- o wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- o materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- o biblioteki
 - o instrumenty muzyczne,
 - o wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzny,
 - o przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- c) *archeologiczne*, w szczególności:
- o pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - o cmentarzyska,
 - o kurhany,
 - o relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej” (art. 6.2. ustawy).

Ochrona zabytków - jest definiowana w świetle Ustawy jako działanie organów administracji publicznej podejmowane w celu:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobiegania zagrożeniom, które mogłyby się przyczynić do obniżenia wartości zabytków;
- zabezpieczenia przed zniszczeniami i niewłaściwym korzystaniem z zabytków,
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

4. Historia Koronowa

Początki Koronowa zaczynają się od przeniesienia z Byszewa konwentu cystersów i założenia w 1288 r. nowego klasztoru na terenach wsi Smejsze (Smeysche) . Cystersi nabyli drogą zamiany osadę smolarską od biskupa kujawskiego. Osada otrzymała nowe miano Feli Vallis (Szczęśliwa Dolina), następnie Clara Vallis (Jasna Dolina). Rozwojowi gospodarczemu osady sprzyjała jej lokalizacja nad Brdą - doskonałym szlakiem komunikacyjnym i transportowym. Kolejne akty lokacji miasta z 1359 r., a następnie z 1368 r., wystawione przez króla Kazimierza Wielkiego oraz przywilej lokacyjny opata Jana III doprowadziły w 1370 r. do założenia miasta. Oficjalnie nazwa Koronowo pojawiła się dopiero w II połowie XIV w., a w źródłach notowana była jako Corunowo od 1426 r. Znaczące dla historii Polski było zwycięstwo w bitwie pod Koronowem wojsk polskich nad Krzyżakami 10 października 1410 r. w rejonie wsi Wilcze-Łąsko Wielkie. Miała ona wpływ na udaremnienie opanowania przez Krzyżaków Kujaw i Wielkopolski, a także na postanowienia pokoju toruńskiego w 1411 r. Podczas kolejnych wojen Królestwa Polskiego z zakonem krzyżackim Koronowo było kilkakrotnie niszczone. Od XIV do XVIII w. było ośrodkiem zarządu rozległych dóbr ziemskich miejscowego klasztoru cystersów, jednego z najbogatszych opactw cysterskich w Polsce. Rozwój miejscowości nastąpił z końcem XV w. w wyniku rozwoju handlu zbożem, drewnem oraz produkcją garncarską i browarnictwem. Czynne były młyny, tartaki oraz cegielnie. Król Kazimierz Jagiellończyk w latach 1476 i 1484 nadał miastu przywileje na odbywanie dwu jarmarków oraz cotygodniowego targu. W 1563 r. opat Adam Mirkowski odnowił przywilej lokacyjny i ufundował kościół oraz szpital Św. Ducha. W następstwie wojen szwedzkich nastąpił upadek gospodarczy miasta. Poważnie zrujnowane zostały zarówno budynki, ulice jak i mosty. W 1772r. Koronowo znalazło się w granicach zaboru pruskiego. Miasto liczyło wówczas około 700 mieszkańców i tylko 130 domów. W 1819r. nastąpiła kasata zakonu, a miejscowość sekularyzowano. W 1832r. rozebrano kościół i szpital Świętego Ducha. W 1909 roku Koronowo uzyskało połączenie kolejowe z Tucholą. W latach 1895-1969 komunikację z Bydgoszczą utrzymywano poprzez linię kolei wąskotorowej. W okresie zaboru pruskiego działały w Koronowie organizacje polskie. W roku 1900 uruchomiona została elektrownia.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Przejęcie władzy nad miastem przez polską administrację nastąpiło 26 I 1920 r., gdy do miasta wkroczyło wojsko polskie. W okresie międzywojennym dominującą rolę w gospodarce miasta odgrywało rolnictwo. W 1939 roku na zachód od miasta, na linii jezior byszewskich, toczyły się walki obronne z najeźdźcą niemieckim. W drugiej połowie lat 40-tych ubiegłego wieku mieściło się tu więzienie Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. W roku 1960 dokonano spiętrzenia wody na rzece Brdzie tworząc Zalew Koronowski. Z historią Koronowa związane są liczne zabytki, które upamiętniają minione lata.

NAJWAŻNIEJSZE ZABYTKI:

Zespół pocysterski pochodzący z końca XIII w. lub z pierwszej połowy XIV w. Wzniesiony lub zaprojektowany był prawdopodobnie przez mistrza Theodoricusa. Wielokrotnie odbudowywany po zniszczeniach w wojnach z Krzyżakami i Szwecją. W 1819 r. po kasacie zakonu został przekształcony w istniejące do dziś więzienie. W skład zespołu wchodzi **kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny**. Jest to okazała gotycka bazylika przebudowana częściowo w stylu barokowym z licznymi kaplicami bocznymi; prezbiterium. Nawy boczne przykrywają gotyckie sklepienia, w pozostałych częściach sklepienia barokowe. Kościół posiada bogate, barokowe wyposażenie, w tym obrazy Bartłomieja Strobla i fragmenty polichromii gotyckich. Barokowy pałac i zabudowania klasztorne nie są dostępne ze względu na mieszczące się w nich więzienie.

Kościół filialny pw. Św. Andrzeja został zbudowany w latach 1382-1396 w stylu gotyckim, a następnie przebudowany w renesansie i baroku. Kościół posiada barokowo – rokokowe wyposażenie. Kościół usytuowany we wschodniej części starego miasta, otoczony ze wszystkich stron drogami. Wokół wznoszą się kioski handlowe.

Zabudowa starego miasta - XIII-wieczny układ urbanistyczny zachowany jest na rynku i w jego okolicach. W obrębie dzielnicy starego zachował się wartościowy zespół domów mieszkalnych liczący ok. 100 obiektów wzniesionych między przełomem XVIII i XIX wieku a na pocz. XX stulecia, zdominowany przez budynki z I poł. I 4 ćw. XIX w.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

„Diabelski Młyn” – wybudowany w XIX wieku nad strugą dawniej zwaną Żalnicą, która wpada do Brdy. Obiekt o konstrukcji szkieletowej drewnianej, wypełnionej cegłą z zachowanym kołem młyńskim (koło w bardzo złym stanie). Fundamenty wykonane z kamienia polnego, dach kryty papą. Obecnie nieużytkowany.

Synagoga – budynek wzniesiony po sekularyzacji Koronowa w 1858 r. Usytuowany w centrum miasta. Jest to budynek ceglany, tynkowany o dachu dwuspadowym. Otwory okienne zostały zamurowane. W 1938 sprzedana Towarzystwu Gimnastycznemu „Sokół”. Przed II wojną w budynku znajdowało się kino. Aktualnie użytkowany przez Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.

NAJWAŻNIEJSZE DATY Z PRZEDWOJENNEGO OKRESU HISTORYCZNEGO:

8 tys. lat p.n.e. – pierwsze ślady ludzi na terenie Koronowa,

VII -VIII wiek – gród obronny z podgrodzem na Wzgórzu Łokietka,

XII wiek – gród obronny na Wzgórzu,

1250 r. – potwierdzenie darowizny skarbnika kujawskiego Mikołaja Zbrożka przez księcia Kazimierza pozwalające na założenie i budowę klasztoru na terenie Byszewa,

1288 r. – podpisanie umowy pomiędzy biskupem włocławskim Wisławem i opactwem cysterskim byszewskim o przejściu na własność konwentu wsi Smeysche (Koronowa) w drodze zamiany na inne dobra,

1289 r. – rozpoczęcie budowy klasztoru w Koronowie,

1315 r. – pierwsza informacja, iż klasztor w Koronowie już stoi, chociaż budowa nie mogła być jeszcze zakończona ze względu na zbyt krótki czas od jej rozpoczęcia,

1368 r. – nadanie praw miejskich osadzie Smeysche (późniejsze Koronowo),

1383 r. – pierwsza wzmianka o istnieniu kościoła św. Andrzeja,

1399 r. – pierwsza wiadomość o istnieniu pieczęci miejskiej z berłem i koroną,

1410 r. – zwycięska dla Polaków bitwa z Krzyżakami,

1411 r. – zajęcie i zniszczenie miasta przez Krzyżaków,

1599 r. – zakończenie przebudowy kościoła św. Andrzeja,

1686-1706 – przebudowa i renowacja kościoła i klasztoru cysterskiego,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

zbarokizowanie wewnętrznej architektury oraz wprowadzenie pięknego, barokowego wyposażenia, powstanie rezydencji opata,

1772 r. – miasto przechodzi pod panowanie Prus,

1807-1815 – czasy Księstwa Warszawskiego i powrót Koronowa pod władzę polską,

1819 r. - kasacja zakonu cystersów i zamiana zabudowań klasztornych na więzienie,

1831 r. - budowa kościoła ewangelickiego za wsparciem rządowym,

1898 r. - budowa dwupiętrowego szpitala na około 40 pacjentów,

1907 r. - wybudowanie rzeźni,

1913 r. - przebudowa i powiększenie ratusza z zainstalowaniem wodociągu,

3.IX.1939 r. - zajęcie Koronowa przez wojska hitlerowskie,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

5. Wykaz obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru i ewidencji zabytków

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- Buszkowo* most kolejowy nad rzeką Kamionką, nr rej. A/490/1 z dnia 17.07.1997 r.
- Byszewo* kościół parafialny p.w. św. Trójcy, nr rej. 64/31 A z dnia 4.03.1931r.
- Gościeradz* założenie dworsko - parkowe: I. dwór, 2.park, nr rej. A/462/I-2 z dnia 21.02.1996 r.
- Huta* założenie dworsko - parkowe: 1. dwór, 2. park, 3. stajnia, 4. gorzelnia, nr rej. A/258/I-4, z dnia 15.05.1991 r.
- Koronowo* poklasztorny kościół p.w. Wniebowzięcia 1/TMP nr rej. 65/31 AK z dnia 4.03.1993 r.
- Koronowo* kościół p.w. św. Andrzeja- filialny nr rej. 66/31 AK z dnia 4.03.1931 r.
młyn wodny nr rej. 358, z dnia 3.04.1957 r.
- Koronowo* dzielnica starego miasta, nr rej. 369 z dnia 16.09.1957 r., cmentarz żydowski nr rej. A/241 z dnia 3.01.1990 r.
- Koronowo* ul. Klasztorna 1, Pałac Opata nr rej. A/444/I z dnia 24.04.1995 r.
- Koronowo* synagoga nr rej. A/47111 z dnia 24.06.1996 r.
- Koronowo* most kolejki wąskotorowej nad rzeką Brdą nr rej. A/491/1 z dnia 21.07.1997 r.
- Krapiewo* założenie dworsko - parkowe: 1. dwór, 2. spichlerz, 3. park nr rej. A/211/I-3 z dnia 5.06.1987 r.
- Lucim* dwór nr rej. 157/A z dnia 1985 r.
- Łąsko Wielkie* kościół parafialny p.w. św. Anny nr rej. 67/31 AK z dnia 4.03.1931 r.
- Mąkowarsko* 1.kościół p.w. św. Wawrzyńca, 2. cmentarz przykościelny parafia rzym.-kat. p.w. św. Wawrzyńca Mąkowarsko nr rej. A/188/1-2 z dnia 23.08.2004
- Nowy Jasinec* ruiny zamku nr rej. A WK 8/5 z dnia 18.10.1934 r.
- Wtelno* kościół par. p.w. św. Michała Archaniola nr rej. 320 z dnia 8.06.1955 r.

Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków– materiały fotograficzne znajdują się w gminnej ewidencji zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Obiekty ujęte w ewidencji zabytków:

Bieskowo

pozostałości zespołu dworskiego: spichlerz, park krajobrazowy

Buszkowo

1. kościół ewangelicki, ob. rzym. - kat. p.w. św. Ducha
2. karczma
3. wiadukt kolejowy
4. młyn wodny
5. dom nr 1
6. dom nr 6
7. dom nr 19, Urząd Poczty

Byszewo

8. zespół kościoła par. p.w. Św. Trójcy: brama - dzwonnica, ogrodzenie, plebania, organistówka, ob. dom nr 2, dom parafialny, ob. dom nr 3, spichlerz

Dziedzinek

10. dom nr 3
11. dom nr 8

Glinki

12. dwór, ob. budynek administracyjno-mieszkalny
13. dom nr 6
14. dom nr 19
15. dom nr 13, ob. szkoła

Gogolin

16. pastorówka, ob. sklep

Gościeradz

17. mleczarnia

Iwickowo

18. pozostałości zespołu dworskiego: spichlerz, park krajobrazowy

Janowo

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

19. 2 stajnie dworskie

Kencerowo

20. zespół dworski: dwór, obora

Koronowo

21. zespół plebanii kościoła par. p.w. Wniebowzięcia NMP,
ul. Bydgoska nr 23: plebania, ogrodzenie

22. obiekty cmentarza grzebalnego: kostnica, kapliczka, 3 kaplice
grobowe

23. ogrodzenie cmentarza żydowskiego

24. zespół więzienia: budynek administracyjny, ul. Bydgoska nr 27b,
dom ul. Bydgoska nr 29,3 domy, ul. Bydgoska nr 31,33,35, dom
ul. Klasztorna nr 3,2 budynki gospodarcze, ul. Bydgoska nr 27c

25. szkoła, ul. Sobieskiego nr 16

26. szkoła, ul. Szkolna nr 4

27. zespół dworca kolejowego, ul. Dworcowa: dworzec, dwa domy
pracownicze nr 56 i nr 58

28. poczta, ul. Dworcowa nr 1

29. zespół zajazdu, pl. Zwycięstwa nr 21: zajazd, oficyna boczna,
oficyna boczna, stajnia

30. gospoda, ob. Szkoła Mechaniczna, ul. Dworcowa nr 53

31. hotel, ob. dom mieszkalny, ul. Dworcowa 12

32. dom nr 1, ul. Bydgoska

33. dom nr 6, ul. Bydgoska

34. dom nr 8, ul. Bydgoska

35. dom nr 9, ul. Bydgoska

36. dom nr 14, ul. Bydgoska

37. dom nr 16, ul. Bydgoska

38. dom nr 18, ul. Bydgoska

39. dom nr 20, ul. Bydgoska

40. dom nr 22, ul. Bydgoska

41. dom nr 24, ul. Bydgoska

42. dom nr 26, ul. Bydgoska

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

43. dom nr 28, ul. Bydgoska
44. dom nr 15, ul. Dworcowa
45. dom nr 20, ul. Dworcowa
46. dom nr 21, ul. Dworcowa
47. dom nr 29, ul. Dworcowa
48. dom nr 30, ul. Dworcowa
49. dom nr 31, ul. Dworcowa
50. dom nr 32, ul. Dworcowa
51. dom nr 35, ul. Dworcowa
52. dom nr 37, ul. Dworcowa
53. dom nr 38, ul. Dworcowa
54. dom nr 40, ul. Dworcowa
55. dom nr 41, ul. Dworcowa
56. dom nr 47, ul. Dworcowa
57. dom nr 55, ul. Dworcowa
58. dom nr 56, ul. Dworcowa
59. dom nr 58, ul. Dworcowa
60. dom nr 1, ul. Farna
61. dom nr 3, ul. Farna
62. dom nr 7, ul. Farna
63. dom nr 19, ul. Farna
64. dom nr 56, ul. Farna
65. dom nr 62, ul. Farna
66. dom nr 64, ul. Farna
67. dom nr 68, ul. Farna
68. dom nr 70, ul. Farna
69. dom nr 2, ul. Garncarska
70. dom nr 3, ul. Garncarska
71. dom nr 1, ul. Kasprzaka
72. dom nr 12, ul. Kasprzaka
73. dom nr 2, ul. Kościuszki
74. dom nr 3, ul. Kościuszki

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

75. dom nr 4, ul. Kościuszki
76. zespół domu nr 6, ul. Kościuszki: dom, stajnia, ob. dom mieszkalny, magazyn,
77. dom nr 7, ul. Kościuszki
78. dom nr 9, ul. Kościuszki
79. dom nr 11, ul. Kościuszki
80. dom nr 17, ul. Kościuszki
81. dom nr 18, ul. Kościuszki
82. dom nr 19, ul. Kościuszki
83. dom nr 20, ul. Kościuszki
84. dom nr 21, ul. Kościuszki
85. dom nr 22, ul. Kościuszki
86. dom nr 1, ul. Kotomierska
87. dom nr 2, ul. Krasickiego
88. dom nr 26, ul. Krasickiego
89. dom nr 10, ul. Krzyżowa
90. dom nr 3, ul. Łokietka
91. dom nr 17, ul. Łokietka
92. dom nr 21, ul. Łokietka
93. dom nr 23, ul. Łokietka
94. dom nr 2, ul. Nakielska
95. dom nr 6, ul. Nakielska
96. zespół domu nr 8: dom, kuźnia, ob. dom mieszkalny, ul. Nakielska
97. dom nr 10, ul. Ogrodowa
98. dom nr 1, ul. Paderewskiego
99. dom nr 3, ul. Paderewskiego
100. dom nr 7, ul. Paderewskiego
101. dom nr 9, ul. Paderewskiego
102. dom nr 11, ul. Paderewskiego
103. dom nr 16, ul. Paderewskiego
104. dom nr 17, ul. Paderewskiego
105. dom nr 25, ul. Paderewskiego

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

106. dom nr 1, ul. Sienkiewicza
107. dom nr 3, ul. Sienkiewicza
108. dom nr 5, ul. Sienkiewicza
109. dom nr 7, ul. Sienkiewicza
110. dom nr 8, ul. Sienkiewicza
111. dom nr 13, ul. Sienkiewicza
112. dom nr 14, ul. Sienkiewicza
113. dom nr 17, ul. Sienkiewicza
114. dom nr 25, ul. Sienkiewicza
115. dom nr 27, ul. Sienkiewicza
116. dom nr 3, ul. Sobieskiego
117. dom nr 5, ul. Sobieskiego
118. dom nr 6, ul. Sobieskiego
119. dom nr 17, ul. Sobieskiego
120. dom nr 18, ul. Sobieskiego
121. dom nr 1/3, ul. Tucholska
122. dom nr 2, ul. Tucholska
123. dom nr 7, ul. Tucholska
124. dom nr 14, ul. Tucholska
125. dom nr 16, ul. Tucholska
126. dom nr 17, ul. Tucholska
127. dom nr 19, ul. Tucholska
128. dom nr 20, ul. Tucholska
129. dom nr 21, ul. Tucholska
130. dom nr 23, ul. Tucholska
131. dom nr 25, ul. Tucholska
132. dom nr 33, ul. Tucholska
133. dom nr 37, ul. Tucholska
134. dom nr 39, ul. Tucholska
135. dom nr 1, ul. Wodna
136. dom nr 4, ul. Zdrojowa
137. dom nr I, ratusz, pl. Zwycięstwa

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- 138. dom nr 3, pl. Zwycięstwa
- 139. dom nr 4, pl. Zwycięstwa
- 140. dom nr 6, pl. Zwycięstwa
- 141. dom nr 7, pl. Zwycięstwa
- 142. dom nr 9, pl. Zwycięstwa
- 143. dom nr 11, pl. Zwycięstwa
- 144. zespół domu nr 12: dom, oficyna - ul. Kościuszki nr 1,
pl. Zwycięstwa
- 145. dom nr 13, pl. Zwycięstwa
- 146. dom nr 14, pl. Zwycięstwa
- 147. zespół domu nr 15: dom, oficyna - ul. nr 1, pl. Zwycięstwa
- 148. dom nr 16, pl. Zwycięstwa
- 149. dom nr 18, pl. Zwycięstwa
- 150. zespół domu nr 19: dom, oficyna wsch., oficyna zach.
- 151. dom nr 23, pl. Zwycięstwa
- 152. elektrownia, ul. Łokietka m 31
- 153. cegielnia, ul. Kotomierska
- 154. zespół rzeźni: rzeźnia, budynek administracyjny,
ul. Pomianowskiego nr 3
- 155. zespół młyna: młyn koszowy, ob. magazyn produktów, młyn
wodny, ob. kaszarnia, dom młynarza, 2 budynki gospodarcze,
magazyn zbożowy, ul. Bydgoska 7
- 156. zespół młyna: młyn, dom zarządcy, magazyn produktów,
magazyn zbożowy, ul. Bydgoska nr 21
- 157. magazyn ceramiki budowlanej, ob. dom mieszkalny,
ul. Farna nr 27

Lipinki (cz. m. Koronowo)

- 158. zespół dworski: dwór, stajnia. ob. chlewnia i magazyn, obora,
ob. chlewnia, kuźnia ze stolarnią, park .

Lucim

- 159 szkoła

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- 160. zespół dworski: stodoła, spichlerz
- 161. dom nr 21
- 162. dom nr 26
- 163. dom nr 33
- 164. dom nr 46
- 165. dom nr 47
- 166. wiadukt kolejowy

Łakomowo

- 167. zagroda nr 74: dom, o bora

Łasko Wielkie

- 168. brama i dzwonnica w zespole kościoła par. p.w. św. Anny
- 169. plebania
- 170. dwór
- 171. dom nr 19
- 172. dom nr 28

Mąkowarsko

- 173. kaplica grobowa, dzwonnica, ogrodzenie, plebania w zespole kościoła par. p.w. św. Wawrzyńca
- 174. kapliczka
- 175. szkoła
- 176. dworzec kolejowy
- 177. poczta
- 178. gospoda, ob. dom mieszkalny
- 179. dom nr 38
- 180. dom nr 42
- 181. dom 55
- 182. dom 84
- 183. dom nr 107
- 184. dom nr 114
- 185. dom nr 115
- 186. dom nr 116
- 187. dom nr 117

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- 188. mleczarnia
- 189. zespół piekarni: piekarnia, dom nr 37

Morzewiec

- 190. zespół szkoły: szkoła, budynek gospodarczy
- 191. pozostałości zespołu folwarcznego: owczarnia, ob. dom z częścią gospodarczą nr 25, dom nr 26, park

Nowy Dwór

- 192. kapliczka
- 193. zespół dworski: dwór, gorzelnia, park

Nowy Jasiniec

- 194. kapliczka
- 195. zespół szkoły, ob. zagroda nr 29: szkoła, budynek gospodarczy, ob. obora
- 196. zespół zajazdu, ob. zagroda nr 19: zajazd, ob. dom mieszkalny, stajnia
- 197. zagroda nr 12: dom z częścią gospodarczą, stodoła
- 198. zagroda nr 20: dom z częścią gospodarczą, 2 budynki gospodarcze
- 199. zagroda nr 21: dom z częścią gospodarczą, stodoła
- 200. kuźnia

Okole

- 201. dom dzierżawcy i kantor (pozostałości zespołu cegielni), ob. dom nr 29

Popielewo

- 202. zespół szkoły: szkoła, ob. dom mieszkalny nr 4, budynek gospodarczy
- 203. zagroda nr 12: dom, obora, stodoła
- 204. dom z częścią gospodarczą nr 16
- 205. dom z częścią gospodarczą nr 19

Rybkowo

- 206. czworak, ob. dom nr 8

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Salno

207. dom nr 4

Samociążek

208. kapliczka
209. szkoła

Sitowiec

210. kościół ewangelicki, ob. rzym. - kat. fil. p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus
211. zespół szkoły: szkoła, ob. budynek mieszkalny, budynek gospodarczy

Skarbiewo

212. zespół szkoły, ob. zagroda nr 15: szkoła, ob. budynek mieszkalny, budynek gospodarczy

Stary Dwór

213. kapliczka
214. dom nr 17

Stary Jasiniec

215. kapliczka
216. dom nr 13

Tryszczyn

217. kapliczka
218. dom nr 5
219. dom nr 10
220. dom nr 25
221. dom nr 26

Wierzchucin Królewski

222. zespół kościoła par. p.w. św. Piotra i Pawła: kościół, plebania
223. dworzec kolejowy
224. spichlerz, ob. dom mieszkalny nr 33
225. dom nr 112

Więzowno

226. zespół dworski: dwór, pozostałości parku

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Wilcze

227. gospoda, ob. dom mieszkalny nr 34

Wilcze Gardło

228. zespół leśniczówki: leśniczówka, budynek inwentarski

Wiskitno

229. szkoła ewangelicka, ob. szkoła podstawowa
230. pozostałości zespołu dworskiego: brama cmentarza rodziny Schmeckel, park krajobrazowy

Witoldowo

231. kapliczka
232. szkoła
233. dwór

Wtelenko

234. zespół dworski: dwór, pozostałości parku

Wtelno

235. plebania
236. zespół kościoła ewangelickiego: kościół, ob. szkoła, pastorówka, ob. dom mieszkalny
237. kapliczka
238. kaplica grobowa rodziny Beck na d. cmentarzu cholerycznym
239. dwór, ob. nieużytkowany
240. dom nr 26

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w ewidencji zabytków – materiały fotograficzne znajdują się w gminnej ewidencji zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011

Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony

Charakteryzując zasoby zabytków znajdujących się na terenie miasta i gminy Koronowo podzielono je wg wspomnianych klasyfikacji na zabytki nieruchome, zabytki ruchome i archeologiczne. W literaturze przedmiotu zabytki nieruchome dzieli się, z uwagi na ich znaczenie oraz formę ochrony i opieki, na cztery zasadnicze części:

1. Obiekty objęte szczególną ponadnarodową ochroną sprawowaną poprzez wpis na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO.
2. Zabytki objęte krajowymi prawnymi formami ochrony, do których zaliczamy:
 - a) uznanie za pomnik historii,
 - b) utworzenie parku kulturowego,
 - c) wpis do rejestru zabytków,
 - d) ustanowienie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.
3. Obiekty zabytkowe wpisane w ewidencji zabytków (gminnej, powiatowej, wojewódzkiej).
4. Pozostałe obiekty nigdzie nie zakwalifikowane, a godne zauważenia i objęcia opieką.

Pomniki historii i parki kultury

Miasto Koronowo nie posiada obiektów o nadzwyczajnym znaczeniu w skali globu lub kraju, takich jak zabytkowe obiekty, czy zespoły wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO oraz Listę Pomników Historii. **Również do chwili obecnej na terenie miasta nie został utworzony żaden park kulturowy. Na terenie miasta i gminy Koronowo znajduje się 18 obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków i 240 obiektów w ewidencji zabytków.**

Ochrona ustalona w planach zagospodarowania przestrzennego:

Kolejną omawianą formą ochrony zabytków jest ustanowienie takowej ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Miasto i Gmina Koronowo na dzień opracowania niniejszego programu nie posiada, dla całego miasta,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

aktualnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Dysponuje jedynie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo, które obecnie jest aktualizowane oraz nieliczne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych fragmentarycznych obszarów miasta i gminy.

W Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.19.1) wymienione zostały zabytki, które należy uwzględnić przy opracowywaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków wraz z ich otoczeniem, inne zabytki nieruchome, znajdujące się w Gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe.

Jednym z najcenniejszych zabytków miasta Koronowa jest średniowieczny układ urbanistyczny.

Pozostałe obiekty nigdzie nie zakwalifikowane, a godne zauważenia i objęcia opieką.

Cenną wartością kulturową miasta są liczne pomniki poświęcone postaciom związanym z Koronowem i jego regionem.

Inną liczną grupę obiektów świadczących o historii tego miasta stanowią pamiątkowe głazy kamienne z tablicami oraz same tablice pamiątkowe montowane na budynkach i kościołach dla upamiętnienia wydarzeń z historii miasta i gminy.

Godnym także zauważenia i objęcia opieką są przydrożne krzyże i pomniki kultu religijnego znajdujące się na terenie miasta i gminy.

Stan zachowania tych obiektów jest ogólnie dobry, wymaga jednak zabiegów konserwatorskich. W tym zakresie miasto w ostatnich latach, corocznie przywracało blask dawnej świetności pomnikom najbardziej dotkniętym destrukcją materiału.

Opracowanie kompleksowego programu renowacji wraz z ich inwentaryzacją stanowiłoby element w Lokalnym Programie Rewitalizacji .

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

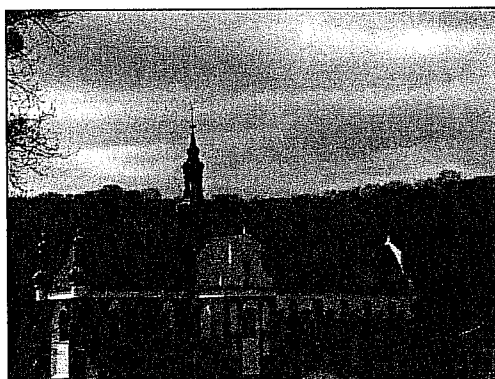
**Zabytki nieruchome o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego
zlokalizowane na terenie gminy Koronowo:**

Koronowo – zespół klasztorny pocysterski

- kościół pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Bydgoska 23, XIV, XVIII w., gotycki, zbarokizowany, murowany
- budynek klasztorny, XVII, XVIII w., w 1819 roku przebudowany na więzienie, barokowy, murowany

Kościół prezentuje wysoki poziom rzemiosła cystersów na przełomie XIII i XIV w. Obiekt powstawał etapami, stąd prezentuje trzy style : gotycki, barokowy, rokoko. Dzisiaj stanowi okazałą budowlę naznaczoną historią i kulturą .

Budynek klasztorny należący do zespołu klasztoru wybudowany w tym samym okresie, nawiązuje do historii związanej z osiedleniem się cystersów na ziemi pomorskiej ok. 1288 r. i historią założenia klasztoru koronowskiego. W skład zespołu wchodzi również bogaty w elementy architektoniczne Pałac Opata. Zespół złożony z trzech skrzydeł klasztornych 2- traktowych wzniesionych wokół prostokątnego wirydarza i czwartego skrzydła 1- traktowego stanowiącego krużganek przyległy do bocznej nawy prezbiterium kościoła.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

6. Wykaz zabytków ruchomych podlegających ochronie

L.p.	Jednostka organizacyjna	Wyszczególnienie (rodzaj zabytków)	Ilość sztuk
1	2	3	4
1	Gmina Koronowo	Malarstwo	97
2		Rzeźba	180
3		Naczynia	82
4		Szaty	24
1	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Św. Trójcy w Byszewie	Malarstwo	33
2		Rzeźba	34
3		Naczynia	32
4		Szaty	12
1	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wniebowstąpienia NMP w Koronowie	Malarstwo	39
2		Rzeźba	95
3		Naczynia	33
4		Szaty	12
1	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wawrzyńca w Mąkowarsku	Malarstwo	6
2		Rzeźba	15
3		Naczynia	-
4		Szaty	-
1	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Św. Michała Archaniola we Wtelnie	Malarstwo	11
2		Rzeźba	18
3		Naczynia	8
4		Szaty	-

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

1	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Św. Ap. Piotra i Pawła we Wierzchucinie Królewskim	Malarstwo	9
2		Rzeźba	25
3		Naczynia	3
4		Szaty	-

Zabytki ruchome

Zabytki wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do Rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do Rejestru nie wpisuje się zabytków wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Zabytki ruchome z terenu miasta i gminy Koronowo wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego to wyposażenie kościołów, na które składają się ołtarze główne, ołtarze boczne, ambony, chrzcielnice, obrazy i naczynia liturgiczne. Wyposażenie to odznacza się wysokim poziomem artystycznym oraz historycznym.

Zabytki w zbiorach muzealnych – brak

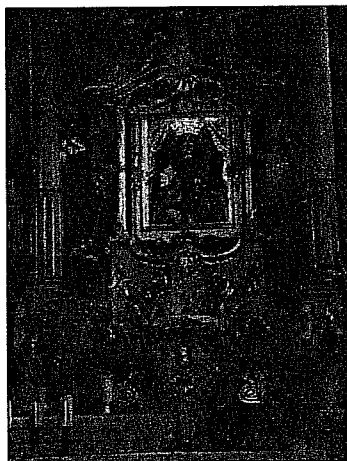

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

**Zabytki ruchome o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego
zlokalizowane na terenie gminy Koronowo:**

Byszewo – kościół pw. Świętej Trójcy

- 4 portrety trumienne
- 15 tarcz herbowych z ok. 1670 roku, barokowe

Koronowo – kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

- Ołtarz główny z obrazem wniebowzięcia NMP z 1647 roku, wyk. Bartłomiej Strobel.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

7. Wykaz zabytków archeologicznych podlegających ochronie.

Zabytki archeologiczne

Cały obszar miasta i gminy Koronowo został rozpoznany pod względem archeologicznym w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Badania powierzchniowe wykonano także na terenie miasta, rejestrując szereg stanowisk na obszarach niezabudowanych, dostępnych do badań terenowych. W ramach AZP wykonano kwerendy archiwalne dla całego terenu. Dostępne w literaturze i archiwach informacje o znaleziskach archeologicznych z terenu miasta i gminy zostały uwzględnione w opracowaniach.

Na terenie miasta i gminy Koronowo znajduje się 466 stanowisk archeologicznych.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

8. Cele Programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakreśla cele programu:

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami miasta Koronowa, w tym z wykazem obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego, jak również z wykazem Gminnej Ewidencji Zabytków,
- zapoznanie z uwarunkowaniami prawnymi dotyczącymi ochrony i opieki nad zabytkami,
- rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania,
- podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej o wartościach duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im należytej opieki, wskazywanie potencjalnych źródeł pozyskania środków na realizację zadań renowacyjnych, remontowych czy dotyczących rewitalizacji obiektów zabytkowych,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

9. Formy ochrony zabytków

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa takie **formy ochrony** jak:

- a) wpis do rejestru zabytków, prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- b) uznanie za pomnik historii, czyli zabytek nieruchomy wpisany do rejestru,
- c) utworzenie parku kulturowego, którego celem jest ochrona krajobrazu kulturowego, ale także zachowanie charakterystycznych terenów z zabytkami nieruchomymi miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej,
- d) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (Art. 7), którego projekt konsultowany jest z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- e) sporządzenie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, które jest swoistym aktem kierownictwa wewnętrznego określającym politykę przestrzenną gminy.

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencję tę prowadzi się w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków (Art. 21 i 22, Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Zabytki umieszczone w takim rejestrze zyskują podstawę prawną do objęcia ich odpowiednią ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Na mocy art. 5 ustawy właściciel lub posiadacz zabytku powinien zapewnić warunki:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto **Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (oprócz obowiązków tj.: prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, uwzględniania ochrony zabytków przy sporządzaniu strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) w **art. 87** przewiduje również obowiązki gminy dotyczące sporządzenia i uchwalenia **Gminnego Programu opieki nad zabytkami**.

Winien on być:

- opracowany na okres 4 lata,
- przyjęty przez radę gminy, po konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- ogłoszony w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- realizowany przez burmistrza miasta i gminy.

Drugi dokument – **Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym** określa zadania własne gminy. Godne uwagi są tu kwestie:

- ładu przestrzennego, ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej,
- kultury, w tym bibliotek gminnych oraz ochrony zabytków i opieki nad nimi,
- cmentarzy gminnych,
- promocji gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

10. Miejsce ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy Koronowo

Strategia Rozwoju miasta i gminy Koronowo przewiduje:

- a) wspieranie działalności zespołów i kół ludowych
- b) podtrzymywanie historycznej i patriotycznej świadomości mieszkańców gminy,
- c) współpracę z sąsiednimi gminami w dziedzinie kultury i turystyki.

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo w dziale „Kierunki rozwoju” w pkt. 5. przedstawiono „Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.”

Przedstawiono w tym dokumencie następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa "A" - strefa pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszary szczególnie wartościowe, do bezwzględного zachowania.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy "A"

1. zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych zabudowy kształtujących sylwetę zespołu miejskiego,
2. zachowanie rozplanowania ulic i placów z zachowaniem ich szerokości, przekroju, nawierzchni z utrzymaniem historycznych linii zabudowy oraz wysokości i proporcji budynków, geometrii dachów, materiałów wykończeniowych,
3. zachowanie historycznego podziału działek lub nawiązanie do dawnych podziałów,
4. zachowanie zabudowy historycznej, jej konserwacja i rewaloryzacja,
5. zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja historycznej zieleni,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

6. dostosowanie nowej zabudowy do historycznej, nawiązaniem form współczesnych do lokalnej, wartościowej tradycji architektonicznej,
7. dążenie do likwidacji obiektów dysharmonizujących

Na obszarze strefy "A" wymagane jest:

- a) uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej, podziałów geodezyjnych, zmian sposobu użytkowania, prac ziemnych, remontów, modernizacji, adaptacji, uzupełnień zabudowy, zdobienia brył architektonicznych, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania elementów reklamy wizualnej,
- b) prowadzenie - na koszt inwestora, badań archeologicznych wyprzedzających wszelką działalność budowlaną;

W ramach strefy "A" konserwator zabytków może warunkować swoją akceptację wymogiem wykonania dodatkowych badań, dokumentacji, analiz itp. na koszt inwestora.

Strefa "B" - strefa ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru w skali nowej zabudowy. Strefa "B" jest równoznaczna ze strefą "OW" -obserwacji archeologicznej.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy "B"

1. zachowanie historycznego układu ulic, linii zabudowy, proporcji i wysokości zabudowy,
2. zachowanie historycznego podziału działek,
3. zachowanie zabudowy historycznej, jej konserwacja i rewaloryzacja,
4. zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja historycznej zieleni, parków i cmentarzy,
5. dostosowanie nowej zabudowy do historycznej,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

6. usuwanie obiektów dysharmonizujących.

Na obszarze strefy "B" wymagane jest:

Uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków: remontów, modernizacji, adaptacji, zmian sposobu użytkowania obiektów zabytkowych, uzupełnień zabudowy, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzenia nowych inwestycji, prac ziemnych.

Strefa „E” - obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, głównie wyznacza tereny wyłączone spod zabudowy lub określa jej nieprzekraczalne gabaryty.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy "E":

1. zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
2. ochrona przed powstaniem dominant widokowych, jak budowle wielokondygnacyjne, czy wielkoformatowe tablice reklamowe,
3. zachowanie historycznych relacji przestrzennych,
4. ustalenie nieprzekraczalnych gabarytów i wysokości zabudowy nowowprowadzanej.

Na obszarze strefy "E" wymagane jest:

Wprowadzenie nowych inwestycji o uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa „W” - strefa ochrony archeologicznej obejmująca obszary występowania stanowisk archeologicznych rozpoznanych i potencjalnych.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy „W”: Na obszarze strefy dopuszcza się działalność inwestycyjną pod warunkiem przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych na koszt inwestora.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Na obszarze strefy "W" wymagane jest:

1. Wszelkie prace ziemne prowadzone w granicach strefy wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
2. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych określony zostaje na etapie uzgodnienia projektu budowlanego i wydania decyzji.
3. Egzemplarz dokumentacji badań archeologicznych podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Zgodnie z obowiązującymi ogólnie przepisami prawa wymaga się, aby każdy, kto:

a) przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, wójta gminy,

b) w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkryty przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany: wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, następnie zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia, oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, wójta gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

W ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajdują się następujące obiekty zabytkowe, usytuowane na terenie gminy Koronowo, objęte ochroną konserwatorską:

SOŁECTWO BUSZKOWO

1. zespół wiejski -strefa "B"
2. zespół kościelny -strefa "A"
3. wiadukt kolejowy i młyn wodny -strefa "A"
4. dwa cmentarze ewangelickie -strefy "B"
5. zespół młyński Grzmotny Młyn -strefa "B"
6. wiadukt kolejowy (drugi) -strefa "B"
7. stacja kolejowa -strefa "B" stanowiska archeologiczne –strefa "W"
8. punkt osadniczy z okresu rzymskiego
9. osadnictwo kultury amfor kulistych, kultury łużyckiej-pomorskiej, z okresu rzymskiego, późnośredniowieczne i nowożytnie
10. osada nowożytna
11. osada kultury łużyckiej-pomorskiej
12. punkt osadniczy z wczesnej epoki brązu, ślad osadnictwa kultury łużyckiej,
13. ślad osadnictwa z okresu rzymskiego, osada wczesnośredniowieczna, ślad osadnictwa z późnego średniowiecza,
14. osada kultury łużyckiej-pomorskiej i nowożytnej

SOŁECTWO BYSZEWO

1. zespół wiejski -strefa "B" i "C"
2. zespół kościelny -strefy "A", „B" i "C"
3. cmentarz rzymsko-katolicki -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

SOŁECTWO BYTKOWICE

1. cmentarz ewangelicki -strefa "B"

SOŁECTWO DZIEDZINEK

1. zespół wiejski -strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
2. punkt osadniczy okres rzymski,
3. punkt osadniczy z wczesnego średniowiecza, osada z późnego średniowiecza i nowożytna

SOŁECTWO GLINKI

1. zespół folwarczny z dworem i kolonią mieszkaniową -strefa "B"
2. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
3. cmentarz poepidemiczny -strefa "B" stanowiska archeologiczne – strefa "W"
4. ślad osadnictwa z neolitu schyłkowego, punkt osadniczy nowożytny,
5. osada późnośredniowieczna,
6. ślad osadnictwa z mezolitu, punkt osadniczy z późnego średniowiecza i nowożytny
7. punkt osadniczy kultury amfor kulistych

SOŁECTWO GOGOLIN

1. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
2. zespół wiejski -strefa "B"

SOŁECTWO GOGOLINEK

2. cmentarz ewangelicki -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

SOŁECTWO GOŚCIERADZ

1. zespół wiejski -strefa "B"
2. zespół pałacowo-parkowy i folwark -strefa "A" i "B"
3. zespół wiejski, strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
4. osada kultury łużyckiej, ślad osadnictwa -wczesne średniowiecze, punkt osadniczy -późne średniowiecze
5. osada późne średniowiecze
6. ślad osadnictwa -mezolit, osada -późne średniowiecze
7. cmentarzysko -kultura pomorska
8. cmentarzysko -kultura pomorska i kultura grobów kloszowych

SOŁECTWO HUTA

1. zespół dworsko-parkowy -strefa "A"
2. cmentarz rodzinny -strefa "B"
3. zespół folwarczny -strefa "B"

MIASTO KORONOWO

1. zespół klasztorny cystersów -strefa "A" i "W"
2. kościół p.w. św. Andrzeja -filialny -strefa "A" i "W"
3. młyn wodny -strefa "A" i "W"
4. dzielnica starego miasta -"A" i "W"
5. cmentarz żydowski -strefa "A" i "W"
6. Pałac Opata -strefa "A"
7. synagoga -strefa "A" i "W"
8. most kolejki wąskotorowej nad rzeką Brdą -strefa "A" i "W"
9. zespoły folwarczne: Iwnickowo, Janowo i Lipiniki -strefa "B"
10. obszar otaczający średniowieczny zespół urbanistyczny oraz zespół klasztorny cystersów -strefa "E" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
11. punkt osadniczy -kultura łużycko-pomorska
12. osada kultury łużycko-pomorskiej

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

13. osada kultury łużycko-pomorskiej, punkty osadnicze z okresu rzymskiego i czasów nowożytnych
14. osada kultura łużycka-pomorska, punkty osadnicze z XI -XII w i późnośredniowieczna
15. ślad osadnictwa kultura pucharów lejkowatych, osada kultura łużycko-pomorska, punkt osadniczy okres rzymski
16. domniemane grodzisko późnośredniowieczne
17. ślad osadnictwa późnośredniowiecznego, osada okres nowożytny
18. osada kultury łużycko-pomorskiej, ślad osadnictwa okres rzymski, osada okres nowożytny
19. ślady osadnictwa łużycko-pomorskiego i z okresu rzymskiego
20. ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, osady kultury łużyckiej okresu rzymskiego
21. punkt osadniczy okres rzymski i nowożytny
22. ślady osadnictwa -mezolit, wczesna epoka brązu, osada okres rzymski

SOŁECTWO KRAPIEWO

1. zespół pałacowo-parkowy i folwarczny -strefa "A" i "B"

SOŁECTWO LUCIM

1. zespół folwarczny z dworem -strefy "A" i "B"
2. zespół wiejski -strefa "B"
3. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
4. wiadukt kolejowy -strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
5. osady wczesnośredniowieczne i nowożytne
6. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej, osady późnośredniowieczne i nowożytne
7. ślad osadnictwa z epoki kamienia, osadnictwo kultury łużyckiej i nowożytna
8. osady kultury łużycko-pomorskiej

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

9. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej
10. osady kultury łużycko-pomorskiej i nowożytnie
11. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej

SOŁECTWO ŁASKO MAŁE

1. cmentarz ewangelicki -strefa "B"

SOŁECTWO ŁASKO WIELKIE

1. zespół wiejski -strefa "B"
2. zespół kościelny -strefa "A"
3. schyłkowo-neolityczne, osady
4. cmentarz rzymsko-katolicki -strefa "B"
5. zespół folwarczny -strefa "B" stanowiska archeol. -strefa "W"
6. punkt osadniczy kultura pomorska
7. ślad osadnictwa kultury amfor kulistych, osady kultury łużycko-pomorskiej
8. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej, ślad nowożytny
9. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej
10. osada kultury amfor kulistych

SOŁECTWO MAKOWARSKO

1. zespół wiejski -strefa "B" i "G"
2. zespół kościelny -strefa "A"
3. zespół dworca PKP -strefa "B"
4. cmentarz rzymsko-katolicki -strefa "B"
5. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
6. stacja kolejowa -strefa "B"
7. Rybkowo -zespół folwarczny -strefa "B"
8. Łakomowo -cmentarz ewangelicki -strefa "B"
9. Sokole-Kuźnica -cmentarz ewangelicki -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

10. Wymysłowo -cmentarz ewangelicki -strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
11. punkt osadniczy kultura łużycko-pomorska.
12. punkty osadnicze kultury łużycko-pomorskiej i nowożytny
13. osada kultura łużycko-pomorska
14. osady kultury łużycko-pomorskiej, późnośredniowieczna i nowożytna
15. osady kultury łużycko-pomorskiej, ślady osadnictwa średniowiecznego, osady nowożytne
16. punkt osadniczy z wczesnego średniowiecza i osada nowożytna
17. osada kultur wczesnej epoki brązu i osady kultur łużycko-pomorskiej
18. osady kultur łużycko-pomorskiej, ślady osadnictwa z okresu rzymskiego wczesnego średniowiecza, osady późnośredniowieczne i nowożytne
19. osady średniowieczne i nowożytne
20. punkt osadniczy kultury łużyckiej
21. ślady osadnictwa z epoki kamienia, kultury łużycko-pomorskiej, z okresu rzymskiego, z wczesnego średniowiecza, osady późnośredniowieczna i nowożytna
22. osada kultury łużyckiej i nowożytna,
23. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej
24. ślad osady neolitycznej, kultura amfor kulistych, kultury łużyckiej, osada z okresu rzymskiego i nowożytna

SOŁECTWO NOWY DWÓR

1. zespół dworsko-parkowy i folwark -strefa "A"
2. gorzelnia -strefa "A"
3. cmentarz ewangelicki -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

SOŁECTWO NOWY JASINIEC

1. zespół wiejski - strefa "B" i "G"
2. cmentarz ewangelicki - strefa "B"
3. ruiny zamku i przedzamcze -strefa "A"
4. cmentarz i zespół młyński -strefa "B"
5. Młyn - strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
6. osada późne średniowiecze -okres nowożytny
7. punkty osadnicze -epoka kamienia, kultura łużycka i późne średniowiecze
8. punkt osadniczy -epoka kamienia, późne średniowiecze
9. cmentarzysko -kultura łużycka
10. osada -późne średniowiecze -okres nowożytny
11. punkty osadnicze -kultura łużycka, wczesne średniowiecze
12. osada -późne średniowiecze
13. punkty osadnicze -epoka kamienia, okres rzymski, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
14. punkty osadnicze -wczesne i późne średniowiecze
15. obozowisko -paleolit schyłkowy –mezolit

SOŁECTWO OKOLE

1. dwa cmentarze ewangelickie –strefy "B"

SOŁECTWO OSIEK

1. zespół wiejski -strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
2. ślad osadnictwa z mezolitu, osada kultury łużycko-pomorskiej

SOŁECTWO POPIELEWO

1. zespół wiejski -strefa "B"
2. cmentarz ewangelicki -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

SOŁECTWO SALNO

1. cmentarz poepidemiczny -strefa "B"
2. zespół wiejski -strefa "B"

SOŁECTWO SAMOCIAŻEK

1. cmentarz ewangelicki, strefa "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"
2. obozowisko -paleolit schyłkowy, osady -kultura łużycka, późne średniowiecze

SOŁECTWO SITOWIEC

1. zespół dawnego kościoła ewangelickiego - strefa "B".
2. cmentarz ewangelicki -strefa "B" stanowiska archeolog. -strefa "W"
3. osady z okresu rzymskiego i wczesnego średniowiecza
4. ślady osadnictwa z mezolitu, neolitu, osady kultury łużyckiej, z okresu rzymskiego i wczesnego średniowiecza
5. ślady osadnictwa mezolitycznego, kultury łużyckiej z okresu rzymskiego
6. punkty osadnicze kultury łużyckiej, okresu rzymskiego i wczesnego średniowiecza"
7. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej i osada wczesnośredniowieczna
8. ślad osadnictwa mezolitycznego i punkt osadniczy z okresu rzymskiego,
9. punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej

SOŁECTWO SKARBIEWO

1. cmentarz ewangelicki, strefa "B"

SOŁECTWO STARY DWÓR

1. cmentarz ewangelicki -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

2. zespół wiejski -strefa "B"
3. Bieskowo -zespół folwarczny -strefa "B"

SOŁECTWO STARY JASINIEC

1. dwa cmentarze ewangelickie -strefy "B"

SOŁECTWO TRYSZCZYN

1. zespół wiejski -strefa "B"
2. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
3. cmentarz -strefa "B"

Morzewiec -park podworski i zespół folwarczny, strefa "A" i "B" stanowiska archeologiczne -strefa "W"

1. ślad osadnictwa -epoka brązu, punkt osadniczy -wczesne średniowiecze, osada -późne średniowiecze
2. osada -średniowiecze
3. obozowisko -paleolit schyłkowy, osada -kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka, punkt osadniczy -późne średniowiecze
4. obozowisko -mezolit, osada -kultura łużycka
5. punkty osadnicze -neolit, późne średniowiecze

SOŁECTWO WIERZCHUCIN KRÓLEWSKI

1. zespół wiejski -strefa "B"
2. zespół kościelny -strefa "A"
3. cmentarz ewangelicki i rzymsko-katolicki -strefa "B"
4. stacja PKP -strefa "B"

SOŁECTWO WIĘZOWNO

1. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
2. Młynkowo -zespół folwarczny -strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

SOŁECTWO WILCZE

1. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
2. zespół wiejski -strefa "B"

Wilcze Gardło –zespół leśniczówki -strefa "B" stanowiska archeolog. –strefa "W"

1. ślad osadnictwa mezolitycznego, osada i cmentarzysko kultury pomorskiej, punkt osadniczy –nowożytny
2. ślad osadnictwa mezolitycznego, osady kultury łużycko-pomorskiej, osady z okresu rzymskiego, punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, osady późnośredniowieczne i nowożytne
3. osada kultury łużyckiej, ślad osadnictwa z okresu rzymskiego i wczesnego średniowiecza, osady późnośredniowieczna i nowożytna
4. ślad osadnictwa neolitycznej kultury pucharów lejkowatych, punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej, osada nowożytna

SOŁECTWO WISKITNO

1. park podworski -strefa "A"
2. zespół folwarczny z kolonią mieszkaniową -strefa "B".
3. cmentarz ewangelicki -strefa "B"
4. zespół wiejski -strefa "B"

SOŁECTWO WTELNO

-zespół wiejski, strefa "B" -zespół kościelny, strefa "A" -dwa cmentarze ewangelickie, strefy "B"

Wtlenko -zespół folwarczny, strefa "B" -stanowisko archeologiczne Wtlenko: cmentarzysko epoki żelaza, strefa "W" -stanowisko archeologiczne Wtlenko: punkty osadnicze -epoka żelaza, późne średniowiecze, strefa "W" -stanowisko archeologiczne Wtlenko: ślad osadnictwa -epoka żelaza, osada -późne

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

średniowiecze. strefa "W" -stanowisko archeologiczne Wtelno, ślad osadnictwa -
epoka kamienia, osada -późne średniowiecze, strefa "W"

SOŁECTWO WITOLDOWO

- zespół dworsko parkowy, strefa "A" i "B" -cmentarz ewangelicki, strefa "B"

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Dla ochrony posiadanych zasobów kulturowych Gmina winna przyjąć następujące zasady działania:

- a) Utworzenie kompletnej ewidencji obiektów (architektury, zabytków techniki, krajobrazów komponowanych, obiektów archeologicznych), o znacznych walorach zabytkowych.
- b) Wnioskowanie tworzenia stref ochrony konserwatorskiej we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- c) Czynne wspieranie przez Urząd Miejski działań zmierzających do utrzymania lub przywrócenia jak najlepszego stanu terenom i obiektom a wysokiej wartości kulturowej lub zabytkowej wskazanym przez instytucje powołane do opieki nad zabytkami na danym terenie.
- d) Tworzenie planów rozbudowy infrastruktury w oparciu o konsultacje i opinie instytucji powołanych do opieki nad zabytkami na danym terenie.
- e) Harmonijne wkomponowywanie w krajobraz nowych obiektów.
- f) Kontynuacja form zabudowy tradycyjnej w zabudowie współczesnej.
- g) Unikanie zabudowy wielkogabarytowej w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów i zespołów zabytkowych.
- h) Tworzenie neutralnych pasów zieleni wokół zespołów o szczególnej wartości w oparciu o wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej.
- i) Zharmonizowanie tzw. małej architektury z istniejącymi formami zabudowy oraz prawidłowe wkomponowanie poszczególnych obiektów w obszary o dużych walorach krajobrazowo-kulturowych.
- j) przeciwdziałanie samowoli budowlanej.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

11. Do najważniejszych obiektów architektury i budownictwa należą:

WIĘZOWNO (BIESKOWO)

Zespół dworski o pow. 0,6 ha, założony w XIX w.

BYSZEWO

Murowany kościół parafialny pw. Świętej Trójcy z ok. 1651 roku rozbudowany z wcześniejszego z XV lub XVI w. przez opata koronowskiego Jana K. Czołnańskiego. Przebudowany w 2 poł. XVIII w. m.in. przez dodanie kaplic, założenie sklepień w nawie i hełmu na wieży. Manierystyczny w tradycjach gotyckich z elementami barokowymi oraz rokokowym wystrojem wnętrza.

GOŚCIERADZ

Zespół dworski prywatny o pow. 1,58 ha, założony w XIX W.

KORONOWO -IWICKOWO

Zespół dworski (AWRSP) o pow. 15,68 ha, założony w XIX w.

KRAPIEWO

Parterowy, murowany z cegły dwór zbudowany w 1 poł. XIX w., rozbudowany w 4 ćw. XIX w. o skromnych cechach klasycystycznych (w starszej części), z mansardami. Część starsza tworzy prostokątny korpus o dwutraktowym układzie. Dwa poprzecznie ustawione skrzydła, przebudowane do krótszych boków w 4 ćw. XIX w. Korpus siedmioosiowy, z wejściem pośrodku i trójkątnym szczykiem. Na korpusie dach dwuspadowy kryty dachówką, na skrzydłach mansardowe kryte łupkiem, z opilastrowanymi lukarnami. Na południe od dworu park krajobrazowy (o pow. 2,36 ha) z 2 poł. XIX w. z jeziorem. Prostokątny, dwukondygnacyjny spichlerz folwarczny zbudowany ok. poł. XIX w.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

LIPINKI

Zespół dworski o pow. 0,7 ha z XIX w.

LUCIM

Drewniane chałupy z XIX w., konstrukcji zrębowej. Prostokątne, dwutraktowe, z sienią pośrodku. Dachy dwuspadowe, kryte strzechą.

ŁĄSKO WIELKIE

Wieś wzmiankowana w 1288 r. jako własność rodu Leszczyców, nabyta w 1358 roku przez cystersów. Kościół parafialny, barokowy, murowany usytuowany na niewielkim wzniesieniu pw. Św. Anny zbudowany w 1765 roku przez cystersa Benedykta Liskiewicza. Wyposażenie wnętrza rokokowe z okresu budowy. Na cmentarzu przykościelnym kilka grobowców i płyt kamiennych z ok. poł XIX w.

MAKOWARSKO

Kościół parafialny pw. Św. Wawrzyńca zbudowany w latach 1790-91, powiększony i przekształcony w końcu XIX w. Ołtarz główny barokowy z początku XVIII w. Czworak folwarczny drewniany, konstrukcji szkieletowej z XIX w. Chałupy drewniane konstrukcji sumikowo-łątkowej z dachami dwuspadowymi.

MORZEWIEC

Zespół dworski, o pow. 1,15 ha, założony w XIX w.

NOWY DWÓR

Zespół dworski, o pow. 0,95 ha z XIX w.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

SALNO

Dawna drewniana karczma z 1 poł. XIX w. konstrukcji sumikowo-łątkowej na wysokiej podmurówce z głazów, z wejściem pośrodku, dachu dwuspadowym. Chałupy drewniane z XIX w. konstrukcji sumikowej i sumikowo-łątkowej.

WISKITNO

Zespół dworski, o pow., 2,0 ha, z XIX w.

WITOLDOWO

W otoczeniu niewielkiego parku z lipową aleją dojazdową dwór zbudowany ok. poł. XIX w. o skromnych cechach klasycystycznych.

WIERZCHUCIN KRÓLEWSKI

Wieś nadana w 1253 r. klasztorowi cysterskiemu z Byszewa. Pseudobarokowy kościół parafialny pw. Św. Piotra i Pawła zbudowany wg projektu arch. Stefana Cybichowskiego o wystroju wnętrza rokokowym z ok. 1754 r. w większości odnowionym w latach 1964-66. W pobliżu kościoła głaz narzutowy z datą 1752.

WTELNO

Barokowy kościół parafialny pw. Św. Michała Archanioła zbudowany w l. 1785-87 z fundacji opata koronowskiego Antoniego Jana Chrzastowskiego, przedłużony w 1863r. ku zachodowi i powiększony o kaplicę, a w 1908 r. uzupełniony o neobarokową kwadratową wieżę. Wyposażenie rokokowe. Ołtarz główny architektoniczny rokokowy z 2 poł. XVIII w. Na cmentarzu przykościelnym nagrobek Leona Wyczółkowskiego. Opodal klasycystyczny dworek murowany z końca XVIII w.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

12. Zgodność Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego

- 12.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013
i Uzupełnienie NSRK na lata 2004-2020.
- 12.2. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata
2004 – 2020
- 12.3. Strategia Rozwoju Powiatu Bydgoskiego
- 12.4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko –
Pomorskiego na lata 2004 – 2020

12.1. Założenia wynikające z Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opiek nad Zabytkami.

Zabytki i ich wartości niematerialne są dobrem wspólnym, a dbałość o nie zakłada art. 82 Konstytucji RP. Obowiązkiem Państwa jest ochrona dziedzictwa kulturowego (art. 5 i 6 Konstytucji).

Polityka Państwa w dziedzinie ochrony zabytków powinna kształtować się tak, aby stworzyć mechanizmy dla potrzebnych w tym temacie działań. Pewnym rozwiązaniem może być dostosowanie tej stopy do warunków gospodarki rynkowej.

Planowane działania powinny zmierzać w kierunku zmian organizacyjnych obejmujących rozszerzenie zakresu działań wszystkich inwestycji na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Krajowy Program ochrony zabytków opiera się na poniższych zasadach:

- Zasady primum non nocere,
- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości,
- Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji,
- Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to, co na oryginał działa niszcząco,
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- Zasady odwracalności metod i materiałów,
- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady te winny być brane pod uwagę przez wszystkie osoby sprawujące opiekę nad zabytkami, począwszy od konserwatora na użytkownikach obiektu kończąc.

Cele działań objętych programem ochrony zabytków i opieki nad nimi wyznaczone zostały w poniższych zakresach:

- uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami,
- działań o charakterze systemowym,
- systemu finansowania,
- dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania,
- kształcenia i edukacji
- współpracy międzynarodowej.

Ogólne wytyczne do kosztorysowania programów gminnych zawiera przyjęta przez Radę Ministrów w dn. 21.09.2004r. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla działań państwa w sferze kultury i polityki kulturalnej działającej w warunkach rynkowych i na niwie wspólnoty Polski i Unii Europejskiej.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zróżnicowanego rozwoju kulturalnego poszczególnych regionów Polski. Za realizacją celów operacyjnych wymienionych w w/w Strategii odpowiedzialne są programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Programy te zakładają plan budżetu przeznaczony na ochronę dziedzictwa narodowego w poszczególnych latach budżetowych, rodzaje projektów rewitalizacji zabytków, sposób ich naboru i wyboru oraz wykaz podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie finansowe.

Ustalono 11 Programów Operacyjnych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- Promocja twórczości,
- Rozwój infrastruktury kultury i szkół artystycznych,
- Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury,
- Fryderyk Chopin,
- Rozwój inicjatyw lokalnych,
- Promocja kultury polskiej za granicą,
- Promocja czytelnictwa,
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Znaki czasu,
- Patriotyzm jutra,
- Dziedzictwo Kulturowe.

W dziedzinie ochrony nad zabytkami dużą rolę odgrywają:

- Program Dziedzictwa Kulturowego
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Kulturowego

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury zakłada działania na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego szczególnie poprzez:

- a) aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- b) tworzenie nowoczesnych rozwiązań organizacji finansów w sferze ochrony zabytków,
- c) rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i społeczne,
- d) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- e) edukację celem podniesienia świadomości społecznej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- f) ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wywozem za granicę.

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest z Narodową Strategią Rozwoju Kultury.

12.2. Założenia wynikające ze Strategii Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2004-2020

W Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego jako podstawowe działanie przyjęto poprawę ładu przestrzennego i prawidłowości struktur przestrzennych. Ma to przyczynić się do ochrony dziedzictwa kulturowego województwa. Działania ukierunkowane są też na wsparcie opisu i inwentaryzacji zabytków, ich ochronę i rewitalizację, propagowanie dziedzictwa kulturowego, budowę infrastruktury zapewniającej ich bezpieczeństwo, promowanie tego bogactwa wśród mieszkańców oraz włączenie wiedzy w tym zakresie w programy kształcenia dzieci i młodzieży.

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest ze Strategią Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

12.3. Założenia wynikające ze Strategii powiatu bydgoskiego

Strategiczny kierunek rozwoju powiatu

a) Charakterystyka powiatu:

Leży w województwie kujawsko – pomorskim, obejmuje 8 gmin dookoła Bydgoszczy. 41% powierzchni to lasy, inne cenne przyrodniczo tereny to rezerваты przyrodnicze, park krajobrazowy Dolina Dolnej Wisły, Zalew Koronowski. Znaczne ilości zabytków kultury materialnej w tym liczne dwory, pałace, ruiny zamków, obiekty sakralne i inne.

b) Wizja przyszłości i cel rozwoju powiatu

Wizja strategii jest przełożeniem idei ekorozwoju na obraz funkcjonowania powiatu w przyszłości.

Ład ekologiczny - rozwinięta ekologicznie turystyka

- utworzone parki krajobrazowe
- stworzona mapa pomników przyrody

Ład gospodarczy - wykorzystane walory przyrodnicze i kulturowe powiatu

- wyznaczone i urządzone trasy turystyczne

Ład przestrzenny - integrowane działania w przestrzeni architektoniczne, planistyczne, projektowe

- chronione zabytki
- rozwinięte formy zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego
- podniesiony poziom estetyki miast i wsi.

c) Cele strategii:

- wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu dla rozwoju turystyki,
- budowa nowych, modernizacja istniejących oraz promocja szlaków turystycznych,
- realizacja wspólnego i skutecznego programu promocji powiatu i gmin.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

d) Strategia powiatu obejmuje wsparcie dla poczynañ związanych z inwentaryzacją i ochroną dziedzictwa kulturowego.

Działania administracyjne skierowane są na ratowanie zabytków, zapewnienie im bezpieczeństwa, zagospodarowania, właściwego użytkowania oraz propagowania wśród społeczeństwa powiatu bydgoskiego. Wyznaczona została temu obszarowi i jego władzom rola turystycznego zagospodarowania terenu, gdyż bogaty jest w liczne zabytki i piękne krajobrazy chronione prawem.

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest ze Strategią Powiatu Bydgoskiego

Celem Gminnego programu opieki nad zabytkami jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji oraz zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową.

Coraz więcej osób identyfikuje się z regionem swego zamieszkania. Powoduje to silne pragnienie posiadania bezpiecznej „małej ojczyzny” – regionalnej. W związku z tym odradza się kultywowania przyjętych wartości, obyczajów i tradycji. Coraz większą uwagę zwraca się na tzw. Korzenie – przeszłość widoczną m.in. w związanych z „małą ojczyzną” – zabytkach.

Innym zagadnieniem jest promocja dziedzictwa kulturowego regionu, jego pokazywanie na zewnątrz. Można to realizować przez rozwój m.in. turystyki, w której dużą rolę mogą odgrywać zabytki, historyczne zespoły miejskie i wiejskie, legendy oraz imprezy związane z tradycjami (festyny).

Sytuowanie rozwój usług, handlu, rzemiosła w zespołach staromiejskich, zespołach dworsko- parkowych i folwarcznych, zagrodach oraz innych obiektach można określić rozwojem zrównoważonym w ujęciu konserwatorskim. Ograniczenie skali inwestycji daje efektywność – małe firmy mogą chronić historyczną strukturę przez „wpisywanie”, dostosowanie funkcji do obiektu (nie można przystosowywać za zabytku do funkcji, jaką ma pełnić). „Rozwój zrównoważony” to także uzasadniona ekonomicznie ochrona dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Wymaga to odpowiedzialności właścicieli i użytkowników za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywnego udziału samorządów w wykorzystaniu i promowaniu dziedzictwa kulturowego. **Należy zatem apelować o wspólną dbałość o wartości historyczne i estetyczne architektury i przestrzeni.**

12.4. Założenia wynikające z Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko – Pomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa Kujawsko – Pomorskiego wyznacza cele polityki przestrzennej, zasady ich realizacji i zakłada kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Przyjęto w planie ogólne zasady kompleksowych działań ochrony i rewaloryzacji zabytków, a także promowanie regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa Kuj. – Pom. obejmuje:

1. Uwarunkowania środowiska kulturowego

Województwo charakteryzuje się znacznym bogactwem materialnego dziedzictwa kulturowego. Wśród obiektów pozostających pod ochroną konserwatorską znajdują się:

- obiekty budownictwa i architektury, w tym obiekty zabudowy mieszkalnej, sakralnej, budownictwa obronnego, użyteczności publicznej i zabudowy przemysłowej (23145)
- cmentarze (1752)
- zabytkowa zieleń (1200)
- zabytki archeologiczne (41425 stanowisk).

Obszary w obrębie województwa specyficzne kulturowo:

- e) obszary historycznej Ziemi Chełmińskiej (Toruń, Chełmno, Chełmża, Brodnica, Grudziądz)
- f) obszary związane z dziedzictwem Piastów architektury romańskiej (Biskupin, Mogilno, Kruszwica, Strzelno)
- g) obszar Pałuk i Kujaw

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 – 2011

- h) obszar dawnego osadnictwa holenderskiego w dolinie Wisły (Nieszawka, Sosnówka)
- i) pozostałe obszary (Dolin Drwęcy, Osy, Wisły).

Podstawowy elementem struktury osadniczej i gospodarczej województwa jest aglomeracja tworzona przez Bydgoszcz i Toruń ze względu na fakt, że koncentruje ona znaczącą część ogółu mieszkańców, potencjału gospodarczego i społecznego oraz zagospodarowania w zakresie infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Do obszaru aglomeracji należy 27 gmin, w tym też Gmina Koronowo.

2. Walory przyrodniczo – turystyczne

Potencjał rozwojowy województwa kujawsko – pomorskiego to zarówno atrakcyjność zasobów środowiska naturalnego jak i bogactwo środowiska kulturalnego. Mimo że większość terenów jest już w znacznym stopniu zainwestowana i użytkowana, to istnieją jeszcze potencjalne obszary rozwoju turystycznego. W oparciu o waloryzację walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych wyróżniono najatrakcyjniejsze obszary, a wśród nich jest także rzeka Brda z dopływami i Zalewem Koronowski.

**Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest z Planem
zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko –
Pomorskiego**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

13. Zgodność gminnego programu opieki nad zabytkami z aktami prawa miejscowego i dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta i gminy Koronowo

Program opieki nad zabytkami zgodny jest z dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym:

- 1) Strategią Rozwoju miasta i gminy Koronowo (przyjętą Uchwałą Rady Miejskiej w Koronowie na lata 2001-2015)
- 2) Planem Rozwoju Lokalnego gminy Koronowo (przyjętym Uchwałą Rady Miejskiej w Koronowie)
- 3) Wieloletnim Planem Inwestycyjnym gminy Koronowo na lata 2006-2010, (przyjętym Uchwałą Rady Miejskiej w Koronowie) oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta, jakimi są:
 - a) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo (przyjętym Uchwałą Rady Miejskiej w Koronowie)
 - b) Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego
 - c) Lokalny Program Rewitalizacji
 - d) Program „Turystyka szansą rozwoju miasta i gminy Koronowo”

13.1. Strategia Rozwoju miasta i gminy Koronowo opracowana została celem wyznaczenia ogólnych kierunków działań.

Ze względu na posiadane atrakcyjne zasoby przyrodnicze i korzystne położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Bydgoszczy, gmina Koronowo będzie podlegała w ciągu najbliższych kilkunastu lat dynamicznym zmianom, które zadecydują o jej nowym obliczu.

Strategia ustala cele rozwojowe Gminy Koronowo w perspektywie najbliższych lat, to jest do roku 2015. Realizacja strategii rozwoju gminy to efektywne i racjonalne

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

zarządzanie jej zasobami i potencjałami poprzez spójną koncepcję rozwoju we wszystkich najważniejszych dziedzinach.

Gmina Koronowo leży w północno-zachodniej części województwa Kujawsko-Pomorskiego w odległości ok. 25 km. od Bydgoszczy. Gmina liczy ponad 23 tys. mieszkańców, z czego ponad 10.600 osób mieszka w mieście Koronowo.

Geograficznie teren gminy znajduje się na pojezierzu południowo-pomorskim a hydrograficznie w środkowej części zlewni rzeki Brdy, która przepływa przez malownicze tereny z kilkoma jeziorami i Zalewem Koronowskim.

Gmina Koronowo jest powierzchniowo bardzo duża, zajmuje obszar 41.170 ha, w tym miasto 2.818 ha.

Funkcja turystyczno-wypoczynkowa, związana z walorami krajobrazowymi, przyrodniczymi i historycznymi gminy, skoncentrowana jest w części wschodniej i centralnej, głównie wzdłuż Zalewu Koronowskiego oraz wzdłuż rynny Jezior Byszewskich.

Czynnikami rozwoju Gminy są zasoby przyrodniczo- krajobrazowe.

Na potrzeby Strategii przeprowadzono bilans słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń rozwoju gminy. Bogatą historię miasta oraz liczne zabytki kultury materialnej uznano za silne strony Gminy Koronowo. W oparciu o zasoby materialnego dziedzictwa kulturowego określono rozwój turystyki, który stanowić ma o szansach rozwoju.

Do głównych zadań strategicznych włączono:

- ochronę środowiska kulturowego i naturalnego,
- wzbogacenie atrakcyjności turystycznej Koronowa poprzez wykorzystanie walorów historyczno-zabytkowych i krajobrazowych miasta oraz poprawę jego wizerunku i estetyki,
- nasycenie wiejskich obszarów gminy formami turystyki aktywnej, poprzez wykorzystanie istniejących zabytków i walorów przyrodniczych oraz rozbudowę infrastruktury turystycznej,
- dokończenie odbudowy obiektów zabytkowych,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów Zalewu Koronowskiego, stworzenie infrastruktury dla turystyki oraz bazy wypadowej mieszkańców Bydgoszczy i okolic,
- prowadzenie działań mających na celu poprawę estetyki miasta ze szczególnym uwzględnieniem centrum.

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest ze Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo

13.2. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Koronowo

Podstawowym celem Planu rozwoju lokalnego jest wskazanie zadań inwestycyjnych na terenie miasta planowanych do realizacji przy wsparciu z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

W sferze dziedzictwa kulturowego zostały zidentyfikowane następujące zadania:

- przebudowa nawierzchni ulic wraz z poprawą gospodarki wodno – ściekowej w starej części miasta Koronowa
- przebudowa ulic Al. Wolności i Przemysłowej w Koronowie
- zabezpieczenie czynnych osuwisk w Koronowie
- budowa ścieżek pieszo-rowerowych na terenie miasta i gminy
- zagospodarowanie parku „Grabina”

Określono ponadto działania niezbędne dla podniesienia dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego:

- udostępnianie obiektów atrakcyjnych historycznie i turystycznie
- rozbudowę Punktu Informacji Turystycznej
- zorganizowanie wystawy archeologicznej i historycznej

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest z Planem Rozwoju Lokalnego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

13.3. Wieloletni Plan Inwestycyjny

W Wieloletnim Planie Inwestycyjnym ujęto szereg zadań do realizacji na lata 2006-2010, (w tym też inwestycje konieczne dla zachowania dziedzictwa kulturowego (j. w. w pkt. 13.2)

13.4 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo

Główne cele, zasady i zadania polityki przestrzennej, jak również instrumenty jej realizacji, wobec środowiska kulturowego, wyznaczone zostały w obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:

- uwzględnione zostały tereny i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych: obiekty, zespoły i założenia ujęte w rejestrze zabytków, zespoły i obiekty ujęte w ewidencji zabytków. Ustalono w Studium zakres i zasady ochrony w/w obiektów.
- dokonano oceny zagrożeń wartości środowiska kulturowego. Wskazano na konieczność uporządkowania przestrzennego terenu zespołu urbanistycznego starego miasta. Jako zagrożenie dostrzeżono nieprawidłowe z punktu widzenia konserwatorskiego łączenie nowej zabudowy z historyczną zabudową starego miasta oraz brak remontów wielu budynków zabytkowych w centrum Koronowa i zespołów pałacowych znajdujących się na terenie gminy Koronowo.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

W Studium wyznaczone zostały kierunki i zasady ochrony środowiska kulturowego:

- zachowanie obiektów zabytkowych poprzez ich konserwację, rewaloryzację, adaptację do współczesnych potrzeb i wymogów,
- zachowanie i porządkowanie historycznych układów urbanistycznych oraz porządkowanie ich struktury przestrzennej,
- rozwój budownictwa w oparciu o istniejące zabytki na zasadzie kontynuacji cech przestrzennych – kształtowanie skali i formy nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej, jako jej twórczej interpretacji,
- rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zabytków architektury jako walorów krajoznawczych,
- utrzymanie stref ochrony konserwatorskiej,
- przekształcanie oraz waloryzację obiektów dysharmonijnych i obszarów zdegradowanych,
- podporządkowanie i wpisywanie nowej zabudowy w krajobraz.

Wyznaczono następujące kierunki działań:

- utrzymanie stref ochrony konserwatorskiej oraz ustalenie zasad postępowania w ich obrębie w procesie zagospodarowania terenu,
- podtrzymuje się status ochronny obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego; ochroną proponuje się objąć obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków architektury i budownictwa,
- wyznacza się obszary i obiekty do przekształceń i rehabilitacji, waloryzacji oraz ustala się zasady ich zagospodarowania (np. teren młynów i Pałac Opata przy ul. Bydgoskiej),
- proponuje się opracowanie i realizowanie programu konserwatorskiego w celu ratowania najcenniejszych obiektów o walorach kulturowych,
- proponuje się opracowanie i uchwalenie lokalnej polityki finansowej i preferencyjnej dla ratowania obiektów o walorach kulturowych, a także

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

opracowanie systemu promocji dla noworealizowanych obiektów o twórczych rozwiązaniach architektonicznych, w szczególności dla obiektów projektowanych i realizowanych w tradycyjnej konstrukcji i formie,

- proponuje się opracowanie programu popularyzującego zagadnienia związane z miejscową tradycją budowlaną i zabytkami regionu.

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo

13.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Wyznaczone w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego kierunki polityki przestrzennej wobec środowiska kulturowego realizują sukcesywnie uchwalane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

13.6. Lokalny Program Rewitalizacji

Zagadnienia opieki nad zabytkami wynikają bezpośrednio z przyjętego przez Gminę Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Władze samorządowe określając kierunki rozwoju Gminy Koronowo oraz prowadząc politykę inwestycyjną, dążą do zapewnienia zgodności z dokumentami strategicznymi sporządzonymi na szczeblu powiatowym, wojewódzkim czy narodowym. Jednak dokumenty o zasięgu lokalnym odzwierciedlają wiernie lokalne potrzeby i możliwości finansowe. Opracowanie Lokalnego programu rewitalizacji dla Gminy Koronowo pozwoli na zintegrowanie projektów inwestycyjnych z planem finansowym.

Lokalny program rewitalizacji pozwoli nie tylko na optymalne planowanie i zarządzanie w zakresie polityki inwestycyjnej, ale również pozwoli na pozyskanie środków zewnętrznych finansowania inwestycji gminnych.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Program rewitalizacji postawił przed samorządem następujące cele:

1. Pobudzenie aktywności społecznej i gospodarczej;
2. Zwiększenie potencjału turystycznego;
3. Podniesienie konkurencyjności Gminy Koronowo względem innych ośrodków miejskich – zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej;
4. Zwiększenie innowacyjności gospodarki lokalnej;
5. Zachowanie i rozwinięcie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego,
6. Kształtowanie nowego ładu przestrzennego;

Poprawa form, metod i efektów organizacji, zarządzania i finansowania gminy.

Realizacja zapisów Programu przyczyni się także do ograniczenia dysproporcji w zakresie przestrzennym oraz społeczno-gospodarczym Koronowa. Wyznaczono obszary, które szczególnie wymagają podjęcia zintegrowanych działań, aby tworzyły razem z pozostałą częścią miasta spójny organizm.

Program rewitalizacji wpisuje się całkowicie w zapisy działania, którego zasadniczym celem jest ożywienie społeczno-gospodarcze, w tym także zwiększanie potencjału turystycznego poprzez wsparcie kompleksowych projektów działań technicznych takich jak remonty, modernizacja infrastruktury podstawowej oraz renowacja zabudowy, w tym poszczególnych obiektów służących działaniom z zakresu kultury o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Koronowa koresponduje z celem nadrzędnym Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, którym jest zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców. Zadania zawarte w Programie rewitalizacji Koronowa będą oddziaływać na realizację celów częściowych Planu. Na realizację celu: zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym. Dzięki poprawie stanu infrastruktury, zabudowy miejskiej, w tym zabytków oraz estetyki przestrzeni oczekiwana jest ogólna poprawa wizerunku Gminy i wzrost jego atrakcyjności dla

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

inwestorów, turystów oraz samych mieszkańców. Efektem tego będzie wzrost społeczno-gospodarczy gminy oraz długofalowo terenów do niego należących i ogólna poprawa warunków życia na tym terenie. Dzięki rozwojowi infrastruktury Gmina i jej zasoby staną się lepiej dostępne, a tym samym zostanie stworzona możliwość do pełnego wykorzystania ich potencjału.

Wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych na potrzeby turystyki – na realizację celu będą pozytywnie oddziaływać zadania dotyczące poprawy stanu środowiska naturalnego, renowacji zabytkowych obiektów, promocja Gminy.

Cele **Gminnego programu opieki nad zabytkami** pokrywają się z celami Programu Rewitalizacji Koronowa oraz z następującymi priorytetami i działaniami Programu Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2010:

Priorytet 4 – Ochrona i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego, ochrona dziedzictwa kulturowego województwa

Działanie 4.4. Ochrona dziedzictwa kulturowego

Gminny program opieki nad zabytkami wpisuje się ponadto w cele szczegółowe Strategii, w tym:

B2. Wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu dla rozwoju turystyki i agroturystyki.

Gminny program opieki nad zabytkami wykazuje zgodność z zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Koronowo. W Studium przewidziano konieczność renowacji zabytkowych obiektów Miasta (głównie „Stare Miasto”) w aspekcie pełniejszego wykorzystania ich potencjału dla rozwoju funkcji turystycznej terenu oraz poprawę stanu infrastruktury, w tym drogowej w celu poprawy atrakcyjności inwestycyjnej – ze szczególnym uwzględnieniem dzielnicy przemysłowej. **Gminny program opieki nad zabytkami** koresponduje także z zapisami Studium w zakresie konieczności ochrony środowiska naturalnego, w tym z zapisami dotyczącymi konieczności melioracji terenu oraz wzmocnienia terenów osuwiskowych i ochrony zlewni rzeki Brdy.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Opracowując **Gminny program opieki nad zabytkami** zwrócono szczególną uwagę na konieczność zachowania szczególnej dbałości o estetykę i stan techniczny obiektów dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury poprzez poprawę stanu zabudowy zabytkowych obiektów na terenie „Starego Miasta”, poprawę ogólnej estetyki przestrzeni .

Cele Programu są zbieżne z założeniami Strategii, w tym także z misją rozwoju funkcji turystycznej i ogólną poprawą warunków życia jego mieszkańców, przy jednoczesnej trosce o walory środowiska naturalnego.

13.7. Program „Turystyka szansą rozwoju miasta i gminy Koronowo”

Problematyka związana bezpośrednio i pośrednio z turystyką dotycząca miasta i gminy Koronowo zawarta jest w: kierunkach zagospodarowania przestrzennego oraz kierunkach ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego.

W programie podkreślono potrzebę wzmocnienia roli Koronowa jako regionalnego centrum obsługi ruchu turystycznego o charakterze pobytowym i krajoznawczym.

W ramach ochrony dziedzictwa kulturowego jednostek osadniczych proponowane są następujące działania:

- rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Koronowa
- ochrona zasobów kulturowych Koronowa poprzez eliminację ruchu samochodowego z jego zabytkowego centrum.

Gminny program opieki nad zabytkami jest zgodny ze wszystkimi dokumentami strategicznymi Gminy Koronowo.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

14. Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

- objęcie ochroną korytarzy ekologicznych stanowiących łączniki między obszarami chronionymi – połączenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego z rynną byszewską
- ochrona obszarów o wysokich wartościach środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez tworzenie parków i rezerwatów kulturowych
- podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności regionu koronowskiego poprzez działania prowadzące do zachowania i pełnego wykorzystania walorów turystycznych środowiska przyrodniczego i kulturowego
- zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych oraz naturalnych wód powierzchniowych dla prowadzenia sportów wodnych i rozwoju turystyki kwalifikowanej, głównie na Zalewie Koronowskim i rzece Brdzie
- poprawa zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych w niezbędne urządzenia z zakresu ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej (w szczególności międzynarodowa trasa rowerowa R-1 przebiegająca przez Koronowo)

Do zasobów turystycznych zalicza się nie tylko tradycyjne walory środowiska przyrodniczego i zabytki, ale szeroki zestaw uwarunkowań ułatwiających, a często i decydujących, o kierunkach i dynamice rozwojowej turystyki zrównoważonej, prawidłowo planowanej i aktywizującej jednostkę gminną zarówno gospodarczo jak i społecznie.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

15. Zasoby historyczne, archeologiczne, kulturowe.

Z racji bogatej historii związanej, między innymi, z położeniem na pograniczu pomorsko - wielkopolskim i kujawskim, na usytuowanej na wschód od Wisły polskiej ziemi okupowanej ongiś przez Państwo Krzyżackie, obszar gminy, a miasta Koronowa w szczególności, posiada wiele cennych turystycznie miejsc i obiektów kultury materialnej.

Do najważniejszych zasobów historycznych gminy należy zaliczyć zespoły i obiekty architektury zabytkowej wraz z przekazami historycznymi im towarzyszącymi:

I. Miasto Koronowo

1. **Średniowieczny układ urbanistyczny** z czasów Kazimierza Wielkiego wraz z krajobrazowym położeniem miasta („Szczęśliwa Dolina”),
2. **Zespół poklasztorny cysterski z kościołem parafialnym Wniebowzięcia NMP** stanowiący kompleks o wysokiej atrakcyjności turystycznej, a w nim:
 - Trzynawowa bazylika z zespołem kaplic, z prezbiterium oraz dolną częścią transeptu będącą przykładem monumentalnej architektury wczesnogotyckiej z lat 1289 - 1315 oraz trójnowawowy korpus z rzędem kaplic przy nawie północnej z I poł. XIV w., a także kaplice przy nawie południowej z początku XVII w.; całość posiadająca zewnętrzny wystrój architektoniczny zbarokizowany, niezależnie od ogólnej struktury gotyckiej,
 - Bogate, wyjątkowo atrakcyjne turystycznie, wnętrze kościoła, z gotycki sklepieniem gwiaździstym w prezbiterium, barokowym sklepieniem kolebkowym z lunetami nad nawą główną, sklepieniami krzyżowymi w nawach bocznych, z wystrojem barokowym i rokokowym: barokowym ołtarzem głównym wypełniającym całą szerokość prezbiterium z obrazami Bartłomieja Strobla z 1647 r. („Adoracja NMP” w polu środkowym), ze stallami i amboną z poł. XVIII w., barokowymi i rokokowymi ołtarzami w nawie głównej i bocznych kaplicach oraz rokokowym drewnianym chórem muzycznym i prospektem organowym z II poł. XVIII w.,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- Dwupiętrowe zabudowania poklasztorne, przylegające od południa do transeptu i prezbiterium kościoła, wzniesione na miejscu wcześniejszego klasztoru cystersów z XIV w., w stylu baroku na przełomie XVII i XVIII wieku, złożone z czterech skrzydeł i wirydarza pośrodku stanowiące od kasacji klasztoru w 1819 r. więzienie,
 - Dawna rezydencja opata zbudowana za czasów opata Gnińskiego na przełomie XVII i XVIII w., również barokowa i włączona do zespołu więziennego,
3. **Kościół Św. Andrzeja** z końca XIV w. na skarpie wznoszącej się z rynku ku wschodowi (negatywna jest bliskość drogowej trasy przelotowej) - gotycki, trzynawowy z zamkniętym trójbocznie prezbiterium i kwadratową wieżą od zachodu, ze szkarpami na narożach; w r.1599 przebudowano w stylu renesansu wnętrze, szczyty, wieżę (obecnie nakryta barokowym hełmem), zaś w r.1752 zniszczone sklepienie wymieniono na drewniane stropy. Wyposażenie kościoła jest barokowo - rokokowe, z interesującym późnobarokowym ołtarzem głównym z 1740 r., a w nim obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w srebrnej sukience.
 4. **Dawna synagoga** przy ul. Szkolnej.
 5. **Młyn wodny** z poł. XIX w. (tzw. Diabelski Młyn) - o drewnianej konstrukcji szkieletowej wypełnionej cegłą, z zachowanym kołem młyńskim.
 6. **Dwa domniemane grodziska wczesnośredniowieczne** z XI - XIII w.: na Górze Łokietka (w pobliżu rezerwatu „Grabina”) o kwadratowym zarysie, oraz na Górze Św. Jana o nieckowatym kształcie.
 7. **Zabytkowa zabudowa miejska** w ulicach staromiejskich, głównie z I i II poł. XIX w. (Pl. Zwycięstwa, ul. Kościuszki, Sienkiewicza), w tym późnoklasycystyczny ratusz z I poł. XIX w.
 8. **Przekazy historyczne.** Szczególnie interesujące w Koronowie mogą być wątki historyczne związane z:
 - dziejami zakonu Cystersów na ziemiach polskich (Szlak Cystersów)
 - historią wojen krzyżackich w I poł. XIV w.,
 - rozwojem Koronowa jako ośrodka rzemieślniczo - handlowego od XV do XIX w.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

II. Teren gminy Koronowo

Na obszarach wiejskich znajduje się wiele zespołów i obiektów zabytkowych:

1. Zabytkowe wsie, często pochodzenia cysterskiego, o zachowanym układzie

osadniczym, niejednokrotnie z zachowanymi XIX-wiecznymi drewnianymi chałupami.

- Buszkowo: zespół wiejski z kościołem i cmentarzami ewangelickimi,
- Byszewo: Pierwsza siedziba Cystersów, przeniesiona do Koronowa ok. 1290r.,
- Gościeradz: wzmiankowany w XIII w., od 1304 r. - własność cysterska, od XVIII w. - wieś szlachecka,
- Lucim: chałupy drewniane, o konstrukcji zrębowej z II poł. XIX w.,
- Łąsko Wielkie: wzmiankowana w 1288 r., od 1358 r. - w posiadaniu Cystersów,
- Mąkowsko: chałupy z XIX w., o konstrukcji sumikowo – łątkowej,
- Salno: chałupy drewniane z XIX w., o konstrukcji sumikowej i sumikowo - łątkowej, z dachami dwuspadowymi; dawna drewniana karczma z I poł. XIX w. konstrukcji sumikowo – łątkowej,
- Wierzchucin Królewski: wieś nadana klasztorowi Cystersów w 1253 r.

2. Zabytkowe kościoły

1. w **Byszewie**: Usytuowany na wzniesieniu opadającym stromo ku rynnie jeziornej - kościół parafialny p.w. Św. Trójcy z ok. 1651 r. rozbudowany z wcześniejszego z XV lub XVI w., przebudowany w II poł. XVIII w. (dodanie kaplic, sklepienia w nawie, hełm na wieży). Wystrój wnętrza bogaty – barokowy i rokokowy: zróżnicowane sklepienia, interesująca rokokowa belka tęczowa, w ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w srebrnych koronach z I poł. XVIII w., chór muzyczny wsparty na dwóch filarach z prospektem organowym w stylu rokoka

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

o bogatej ażurowej dekoracji, konfesjonały, ławy kolatorskie, liczne obrazy, portrety trumienne, płyty epitafijne itd..

Atrakcyjność wzbogacona poprzez otoczenie starodrzewu dębowego, murowaną dzwonnice z przełomu XVIII i XIX w. oraz walory widokowe.

2. **w Łasku Wielkim:** Kościół par. p.w. Św. Anny - barokowy murowany, zbudowany przez Cystersów na niewielkim wzniesieniu w r. 1765., odnowiony gruntownie w r. 1892. Wyposażenie wnętrza rokokowe z okresu budowy, w ołtarzu głównym obrazy z II poł. XIX w.: w polu środkowym „Przemienienie” wg Rafaela. Dzwonnica klasycystyczna murowana z ok. poł. XIX w.; w arkadzie tablice upamiętniające bitwę z Krzyżakami z 10.10.1410 r. i ku czci poległych w czasie II wojny światowej. Grobowce i płyty kamienne z XIX w. także na cmentarzu przykościelnym.
3. **w Mąkowsku:** Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca z lat 1790-91, powiększony i przekształcony w końcu XIX w.; nawa dwuprzęsłowa zbliżona do kwadratu, część nowsza z elewacją zachodnią utrzymana w formach pseudobarokowych. Wystrój barokowy: tęcza zamknięta półkoliście z barokowym krucyfiksem z XVIII w., ołtarz główny z pocz. XVIII w., trójosiowy, chrzcielnica regencyjna z ok. 1740 r., dwa konfesjonały rokokowo - klasycystyczne.
4. **w Wierzchucinie Królewskim:** Na miejscu dawnego kościoła - pseudobarokowy kościół par. p.w. Św. Piotra i Pawła z l. 1930-31, o rokokowym wystroju wnętrza; w pobliżu kościoła głaz narzutowy z datą 1752 oraz alfą i omegą - znaleziony w czasie rozbiórki dawnej świątyni.
5. **we Wtelnie:** Usytuowany na niewielkim wzniesieniu barokowy kościół par. p.w. Św. Michała Archaniola zbudowany w l. 1785-7 z fundacji opata koronowskiego A.J.Chrzastkowskiego, przedłużony w r. 1863 i powiększony o kaplice, a w 1908 r. uzupełniony o neobarokową

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

kwadratową wieżę nakrytą hełmem baniastym z latarnią. Wyposażenie rokokowe: w ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z pocz. XVII w. w srebrnych sukienkach, także rokokowe inne obrazy z XVIII w., ołtarze boczne, ambona i prospekt organowy.

3. Zespoły dworsko - parkowe oraz parki podworskie

Gościeradz: Dworek wzniesiony w r. 1933 wg projektu Leona Wyczółkowskiego i K. Sulistawskiego na miejscu podarowanego malarzowi w r. 1922 dworku z parkiem, stanowił miejsce zamieszkania artysty przez wiele lat i bazę wypadową w rejon Pomorza, szczególnie Borów Tucholskich (rysunki cisów, dębów itd.); niestety obiekt nie jest udostępniony do zwiedzania; park dworski prywatny o pow. 1,58 ha założony w XIX w..

Huta: Dwór z ok. poł. XIX w., eklektyczny, o cechach neogotyckich i neoklasycystycznych; w ryzalicie od frontu szczyt z krenelażem i wieżyczkami w narożnikach; park krajobrazowy z XIX w., z dwoma stawami.

Krapiewo: Dwór z I poł. XIX w. - murowany, parterowy, rozbudowany w IV ćw. XIX w. - o skromnych cechach klasycystycznych, z mansardami. Park krajobrazowy o pow. 2,36 ha z II poł. XIX w. z jeziorem. Spichlerz folwarczny z poł. XIX w.;

Lucim: Dwór z XVIII w. rozbudowany w I. 20-ych XX w.; parterowy, z mieszkalnym poddaszem, dach dwuspadowy.

Więzowno (Bieskowo): Dwór zbudowany w końcu XIX w., parterowy z użytkowanym poddaszem, przy dworze pozostałości parku ze stawem.

Witoldowo: W otoczeniu niewielkiego parku z lipową aleją dojazdową - dwór zbudowany ok. poł. XIX w., o cechach klasycystycznych, prostokątny, kryty dachówką.

Wtelno: Klasycystyczny dworek murowany z końca XVIII w. - parterowy, prostokątny, dach naczółkowy, kryty dachówką.

Koronowo - Iwickowo: Park dworski o pow. 15,68 ha założony w XIX w.

Lipinki: Park dworski o pow. 0,7 ha z XIX w.

Morzewiec: Park dworski o pow. 1,15 ha, założony w XIX w.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Nowy Dwór: Zespół dworsko - parkowy, park dworski o pow. 0,95 ha z XIX w.;

Wiskitno: Park dworski o pow. 2,0 ha z XIX w.;

4. Inne obiekty zabytkowe

- wiadukt kolejowy linii Koronowo - Tuchola zbudowany w 1909r. w Duszkowie
- most kolejki wąskotorowej na rzece Brdzie w Koronowie
- spichlerz plebański z XVIII w., drewniany, konstrukcji sumikowo - łątkowej, o dachu dwuspadowym, wnętrze nakryte stropem belkowym w Byszewie,
- dawna drewniana karczma w Salnie,
- 152 stanowiska archeologiczne (w tym 16 w Koronowie),

III. Miejsca historyczne

Nowy Jasiniec: ruiny zamku we wsi o bogatych tradycjach historycznych położonej w średniowieczu na pograniczu pomorsko - wielkopolskim, w latach 1309 do 1454 w rękach Krzyżaków: zachowane mury zewnętrzne zamku kamienno - ceglanego, z końca XIV w., wielokrotnie niszczonego i odbudowanego, w otoczeniu fosa ze śladami podstawy mostu oraz pozostałości ziemne przedzamcza. W jeziorze odkryto znaleziska średniowiecznych militariów oraz elementy wystroju zamku. W pobliżu grodzisko Gościeradz wczesnośredniowieczne z zespołem 12-u zabytkowych dębów dwóch lip („Gaj Wyczółkowskiego”). W centrum wsi - kuźnia z XIX w. oraz budynek dawnej karczmy,

Łąsko Wielkie - Wilcze: rejon miejsca bitwy z Krzyżakami w r.1410,

Miejsca związane z walkami w okresie II wojny światowej (np. pozycje obronne 9 Dywizji Piechoty na linii rynny jezior Byszewskich) i martyrologią żołnierzy oraz miejscowej ludności (cmentarze),

Miejsca związane z osobą wielkiego artysty Leona Wyczółkowskiego: oprócz wyżej opisanego dworku w Gościeradzu, także pomnik nagrobny na cmentarzu przykościelnym we Wtelnie na grobie znajdującym się na niewielkim wzniesieniu z widokiem na staw oraz tablica na ścianie kościoła umieszczona w 50-ą rocznicę śmierci malarza, tj. w r. 1986

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

IV. Prawna ochrona kulturowa walorów historycznych gminy

O bogatych wartościach zabytkowych nie tylko samego miasta Koronowa, ale i gminy, świadczy fakt, że aż w 31 sołectwach wyznaczone zostały obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej A, B, C i W, w których działania inwestycyjne należy, zgodnie z przepisami, uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefy „A” występują w następujących sołectwach:

- Buszkowo, Byszewo, Gościeradz, Huta, Krapiewo, Lucim, Łąsko Wielkie, Mąkowsko, Nowy Dwór, Nowy Jasiniec, Tryszczyn, Wierzchucin Królewski, Wiskitno, Wtelno, Witoldowo.

Najwięcej **stref archeologicznych (W)** występuje w sołectwach: Gościeradz, Nowy Jasiniec, Samociążek, Tryszczyn i Wtelno.

Rygory ochronne stanowią czynnik pozytywny, gdyż nie tylko zwracają uwagę na walory dóbr kultury i bronią ich nienaruszalnej tożsamości, ale i dają gwarancję lepszego ich wyeksponowania i interpretacji.

Dokonanie ogólnej charakterystyki zasobu zabytków znajdujących się na terenie miasta i gminy Koronowo ma na celu określenie obiektów i zespołów obiektów, które należy chronić i otoczyć opieką. Skuteczna opieka nad zabytkami wymaga od samorządu, nie tylko wiedzy dotyczącej wartości zabytków zlokalizowanych na terenie, lecz także dostrzegania występujących problemów i reagowania na pojawiające się zagrożenia.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

16. Analiza gminy Koronowo – mocne i słabe strony

Mocne strony:

- bogata historia miasta
- duża liczba zabytków kultury materialnej
- atrakcyjne położenie geograficzne gminy – na szlakach turystycznych, Zalew Koronowski, liczne jeziora i lasy – warunki do rozwoju turystyki

Słabe strony:

- brak aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru
- zbyt niskie nakłady na wspieranie kultury
- niewystarczająca infrastruktura turystyczna i obsługa szlaków turystycznych
- niska świadomość społeczna o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych
- zbyt słabe współdziałanie pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego w promowaniu atrakcyjności kulturowej i turystycznej

Szanse:

- budowa baz turystycznych w oparciu o obiekty i obszary historyczne
- zwiększenie ilości szlaków turystycznych prowadzących przez miasto i wsie, w których znajdują się zabytki
- opracowania studialne uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego – zweryfikowane zakresy ochrony konserwatorskiej
- powołanie Koronowskiego Oddziału Towarzystwa Opieki Nad Zabytkami, mającego na celu pobudzenie społecznej inicjatywy ochrony zabytków oraz popularyzację wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawie opracowania dokumentacji i przygotowania planów parku kulturowego w Koronowie

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Zagrożenia

- nadal zbyt niski poziom rozwiązań projektowych oraz wykonawstwa
- realizacje robót remontowych bez uzgodnień – szczególnie renowacje elewacji
- stosowanie nieprawidłowych rozwiązań materiałowych w budownictwie
- zły stan wielu zabytków i brak środków na ich renowację

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

17. Działania w zakresie opieki nad zabytkami

Ustala się następujące zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w ewidencji obiektów zabytkowych podlegających ochronie konserwatorskiej:

- wszelkie działania związane z obiektami mającymi charakter zabytkowy lub znajdującymi się w strefach ochrony konserwatorskiej powinny uzyskać zgodę Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- obiekty o wartościach zabytkowych należy w miarę możliwości poddać restauracji i modernizacji oraz konserwacji z zachowaniem obecnej i projektowanej funkcji do wartości pierwotnej
- obiekty i tereny podlegające ochronie powinny być użytkowane tak, aby wykluczyć ich dewastację
- nowa zabudowa na terenach zabytkowych powinna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły oraz nawiązywać do lokalnej tradycji architektonicznej
- działalność inwestycyjna w strefie ochrony czynnej „W” na etapie projektowania i wykonawstwa powinna uwzględnić ochronę obiektów archeologicznych
- stanowiska archeologiczne (ślady osadnictwa, osady, cmentarzyska) objęte ochroną prawną, znane z badań bibliograficznych i archiwalnych oraz inspekcji terenowych winny być zachowane i chronione zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- opieka nad zabytkami powinna być sprawowana przez ich właścicieli lub zarządców przez cały okres ich użytkowania
- właściciel lub zarządca jest zobowiązany do prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i innych prac budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia i utrzymania obiektu oraz jego otoczenia w należyтым stanie, dokumentowania zabytku i korzystania z niego w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Zestawienie zadań do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami

Zgodnie z wymogami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, sprawowanie opieki nad obiektami zabytkowymi w mieście i gminie Koronowo będzie realizowane w zakresie następujących działań i w określonym terminie:

I. Aktualizacja i uzupełnienie bazy danych

– okres realizacji lata 2008 – 2009

- a. Dokonanie przeglądów w terenie i weryfikacja posiadanych wykazów
- b. Uzupełnienie dokumentacji fotograficznej obiektów zabytkowych
- c. Uzupełnienie kart ewidencyjnych obiektów o uzyskane dane i materiały

II. Opracowanie elektronicznej bazy danych

– okres realizacji sukcesywnie w latach 2008 – 2011

- a. Utworzenie i prowadzenie elektronicznej bazy danych w oparciu o Gminną ewidencję zabytków
- b. Rozszerzenie i uzupełnienie danych w Gminnej ewidencji zabytków
- c. Opracowanie fotograficzne stanu zachowania zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

III. Określenie stanów własnościowych obiektów

– okres realizacji lata 2008 – 2010

- a. Ustalenie lokalizacji obiektów w terenie (numery działek)
- b. Ustalenie obecnych właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych
- c. Naniesienie aktualnych danych do kart ewidencyjnych

IV. Utrzymanie i poprawa stanu technicznego zabytków stanowiących własność Gminy Koronowo

– okres realizacji lata 2008 – 2011

- a. Dokonanie przeglądów technicznych wszystkich obiektów
- b. Wytypowanie obiektów do remontu i konserwacji
- c. Opracowanie harmonogramu badań i robót konserwatorskich
- d. Wykonanie badań architektonicznych i prac konserwatorskich dla wytypowanych budynków
- e. Opracowanie projektów rewitalizacji starego miasta i obiektów historycznych
- f. Opracowanie planu działań w zakresie badań archeologicznych
- g. Określenie niezbędnych prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych i szacunkowych kosztów ich przeprowadzenia
- h. Pozyskiwanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami
 - zewnętrznych (Fundusze z U. E., Ministerstwa Kultury, budżetu województwa kujawsko-pomorskiego, jednostek

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

samorządu terytorialnego, EFRR, Fundusz Poręczeń Unijnych, Fundusz Inwestycji Komunalnych, fundusz kościelny)

- gminnych (z budżetu gminy)

- i. Zwiększenie atrakcyjności zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego

V. Utrzymanie i poprawa stanu technicznego zabytków nie stanowiących własności gminnej

– okres realizacji lata 2008-2011

- a. Wsparcie działań właścicieli w zakresie dokumentowania i przeglądów obiektów zabytkowych
- b. Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie ich remontu i konserwacji
- c. Pomoc w załatwianiu pozwoleń na roboty budowlane w obiektach objętych remontem i konserwacją oraz w kontaktach ze służbami konserwatorskimi i archeologicznymi
- d. Określenie zasad i udzielenie pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty wpisane do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków
- e. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- f. Podejmowanie działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i poprawę stanu ich zachowania

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

VI. Bieżąca aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków

– okres realizacji lata 2008-2011

- a. Wprowadzenie informacji dotyczącej remontów, modernizacji, konserwacji i rozbiórek obiektów
- b. Wprowadzenie zmian dotyczących stosunków własnościowych

VII. Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego

– okres realizacji lata 2008-2010

- a. Wyeksponowanie zabytków posiadających szczególne znaczenie i wartość historyczną
- b. Opracowanie i wykonanie systemu oznakowania zabytków zlokalizowanych na terenie miasta i gminy Koronowo (tablice, plansze, mapy)
- c. Określenie zasad udostępniania obiektów zabytkowych w celach turystycznych
- d. Opracowanie ścieżek turystycznych po obiektach zabytkowych na terenie miasta i gminy Koronowo z zaznaczeniem ich na planie miasta
- e. Opracowanie folderów prezentujących historię zabytków i pocztówek z obiektami zabytkowymi
- f. Utworzenie na stronie internetowej gminy Koronowo zakładki poświęconej zabytkom miasta i okolic
- g. Rozszerzenie działalności Punktu Informacji Turystycznej o zadania dotyczące zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

VIII. Dokonanie podziału dóbr kultury pod względem konieczności ich pilnego ratowania i dofinansowania

– okres realizacji lata 2008-2010

- a. Nawiązanie współpracy z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków i dokonanie wspólnej oceny w kontekście przeprowadzonej inwentaryzacji
- b. Poinformowanie właścicieli obiektów o ich zakwalifikowaniu i możliwości pozyskiwania świadków na odnowę zabytków
- c. Dostosowanie aktów prawa miejscowego

IX. Działanie edukacyjne z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

– okres realizacji lata 2008-2011

- a. Włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach
- b. Publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w lokalnej prasie, na stronie internetowej gminy i w telewizji kablowej
- c. Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Koronowo oraz zapoznanie ich z historią miasta i jego zabytkami
- d. Prezentacja zabytków i historii miasta w mediach lokalnych

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

- e. Organizowanie konkursów w szkołach, świetlicach, kołach zainteresowań na terenie miasta i gminy Koronowo
- f. Inicjowanie działalności kółek zainteresowań historycznych, fotograficznych i plastycznych i ich ukierunkowanie na ochronę i opiekę nad zabytkami

X. Realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2008-2011

- a. Prowadzenie rejestru z realizacji zadań objętych Programem
- b. Prowadzenie rejestru zmian w obiektach zabytkowych
- c. Prowadzenie rejestru postulatów mieszkańców dotyczących opieki nad zabytkami
- d. Sporządzenie sprawozdań z realizacji Programu

Głównym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta i gminy Koronowo na lata 2008-2011 jest dążenie do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego z zachowaniem krajobrazu kulturowego miasta i gminy oraz podwyższenie świadomości społecznej mieszkańców i właścicieli obiektów zabytkowych.

Konsekwentna, długofalowa polityka gminy w tym zakresie oraz realizacja Programu jest szansą na ratowanie tego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

Realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Miejskiej w Koronowie po upływie dwóch lat od jego uchwalenia. W sprawach nie uregulowanych w Programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami miasta i gminy Koronowo wpisuje się w strategiczne programy wyższego szczebla i koresponduje z celem nadrzędnym, którym jest ochrona dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Koronowo, co przekłada się na konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami wykazuje zbieżność ze wszystkimi dokumentami strategicznymi gminy Koronowo.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011

18. Zakończenie

Zasadniczym kontekstem opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Koronowo jest uznanie zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego za zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej. Zasoby te określają i wyznaczają wieloaspektowe uwarunkowania rozwoju gminy, upowszechniania kultury oraz atrakcyjności turystycznej.

Głównym celem Programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego.

Dziedzictwo kulturowe Gminy Koronowo jest bogactwem uznawanym nie tylko przez jej mieszkańców, ale też w powiecie bydgoskim i województwie kujawsko-pomorskim oraz stanowi wyraz regionalnej tożsamości.

Potrzeba ochrony regionalnego dziedzictwa jest bezsporna i winna prowadzić ją Gmina, instytucje społeczne i osoby prywatne.

Łączenie aktywnej ochrony oraz wzbudzanie zainteresowania nie tylko ciekawymi obiektami, ale także historią i kulturą regionu jest jednym z założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Jego realizacja ma prowadzić do zahamowania procesów degradacji zabytków, poprawy stanu zachowania obiektów, zwiększenia atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Przewodniczący
RADY MIEJSKIEJ

Grzegorz Myk